

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

Fakulta bezpečnostně právní

Katedra kriminologie

Faktory ovlivňující kriminalitu současné mládeže

Diplomová práce

Factor influencing the Crime of contemporary Youth

Master thesis

VEDOUCÍ PRÁCE

PhDr. Alena Marešová, Ph.D.

AUTOR PRÁCE

Bc. Barbora Šilerová

PRAHA

2022

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Praze, dne 11. 3. 2022

.....

Bc. Barbora ŠILEROVÁ

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla upřímně poděkovat PhDr. Aleně Marešové, PhD. za vedení mé diplomové práce, a především za mimořádnou ochotu a vstřícnost při poskytování cenných rad.

Abstrakt

Tato diplomová práce se zabývá problematikou faktorů ovlivňujících kriminalitu současné mládeže. Úvod je věnován vhledu do problematiky kriminality a kriminogenních faktorů ve společnosti a vysvětlení základních kriminologických a trestněprávních pojmů, které jsou stěžejní pro pochopení tématu práce. Těžištěm celé práce je charakteristika vývoje kriminality mládeže po roce 1989, popis aktuálních faktorů, které nejvíce ovlivňují kriminalitu současné mládeže a specifických rysů tohoto druhu kriminality. V rámci práce je také zpracována komparace vývoje kriminality mezi lety 2011–2021 a nástin její struktury v roce 2021. Empirická část diplomové práce se věnuje potvrzení či vyvrácení autorkou stanovených hypotéz pomocí dotazníkového šetření.

Abstract

This master thesis deals with the issue of factors influencing the criminality of contemporary youth. The introduction is devoted to an insight into the issue of crime and criminogenic factors in society and an explanation of basic criminological and criminal law concepts that are central to understanding the topic of the thesis. The focus of the whole thesis is the characterization of the development of youth crime after 1989, the description of the current factors that most influence the criminality of contemporary youth and the specific features of this type of crime. The thesis also includes a comparison of the development of crime between 2011-2021 and an outline of its structure in 2021. The empirical part of the thesis is devoted to the confirmation or refutation of the hypotheses set by the author by means of a questionnaire survey.

Klíčová slova

mládež; mladistvý; dítě mladší patnácti let; provinění; kriminalita; kriminologie; kriminogenní faktory; delikvence

Keywords

youth; juvenile; children younger than fifteen years of age; criminality; criminology; criminogenic factors; offence; delinquency

OBSAH

Úvod	7
1 Kriminalita v obecném kontextu	9
2 Kriminogenní faktory páchaní kriminality	11
2.1 Individuální kriminogenní faktory	11
2.2 Společenské kriminogenní faktory	12
3 Základní pojmy	17
3.1 Trestný čin	17
3.2 Delikvence	17
3.3 Provinění a čin jinak trestný	18
3.4 Dítě a dítě mladší patnácti let	18
3.5 Mladistvý	19
3.6 Osoba blízká věku mladistvého	19
4 Fenomenologie kriminality mládeže	20
4.1 Vývoj kriminality mládeže a statistické údaje	20
4.2 Charakteristické rysy kriminality mládeže	24
5 Etiologie kriminality mládeže	30
5.1 Endogenní příčiny	30
5.1.1 Biologické faktory	30
5.1.2 Pohlaví	31
5.1.3 Psychologické faktory	33
5.2 Exogenní příčiny	37
5.2.1 Rodina	37
5.2.2 Škola a školní prostředí	39
5.2.3 Vliv vrstevníků a společnosti	43
5.2.4 Vliv médií	44
6 Trestněprávní důsledky kriminality mládeže	48
6.1 Odpovědnost mládeže za protiprávní činy	48

6.2	Opatření ukládaná mladistvým (výchovná, ochranná, trestní)	48
6.3	Opatření ukládaná dětem mladším patnácti let (dle § 93 ZSM).....	51
6.4	Význam probační a mediační služby v rámci terciální prevence kriminality 52	
7	Empirická část diplomové práce – Aktuální faktory ovlivňující kriminalitu současné mládeže	56
7.1	Stanovené hypotézy.....	59
7.2	Výsledky empirické části diplomové práce.....	60
	Závěr	87
	Literatura.....	90
	Přílohy.....	97

Úvod

„Je již obecným míněním celého kulturního světa, že zločinnosti mládeže nestačí čeliti trestem, nýbrž že je za potřebí zjišťovati a potírati ono skryté zlo, z něhož trestný čin vytryskl.“¹

Kriminalita mládeže je téma, které již velmi dlouho rezonuje naší společností, nejen pro své zvláštnosti, ale také pro to, s jakou fluidností se dokáže adaptovat v reakci na jakékoliv společenské změny. Dalo by se říci, že mládež je dokonce jejím odrazem, protože nastavuje zrcadlo společenskému systému a v případě nedostatečné kontroly utváří nové budoucí podoby kriminality. Dnešní děti jsou vystaveny daleko více vlivům, než tomu bylo v dobách minulých. Dnes už jim nezáleží jen na názoru společnosti, ale daleko více je utváří sociální sítě a svět virtuální, který se mnohdy od světa reálného velmi liší. Pochopení jejich způsobu vnímání světa a popsání příčin a faktorů, které vedou k jejich kriminální dráze, může pomoci společnosti zkonstruovat preventivní programy, které budou účinné i šetrné k osobě dítěte a zároveň povedou i k ochraně před budoucím pácháním trestné činnosti jednotlivce. Tato diplomová práce je proto zaměřena na popsání aktuálních problémů kriminality mládeže a faktorů, které k ní vedou.

První kapitola popisuje kriminalitu v obecném kontextu, tedy jaká je její definice a co by si měl čtenář pod tímto pojmem představit. V rámci druhé kapitoly jsou rozebrány kriminogenní faktory, které vedou k páchání kriminality v rámci celé společnosti. Ve třetí kapitole se autorka věnuje popsání základních pojmů, které jsou důležité pro správné pochopení stěžejního tématu této diplomové práce a jeho souvislostí. Čtvrtá a pátá kapitola se věnuje fenomenologii a etiologii kriminality v kontextu dnešní doby a jejích specifik. Šestá a poslední kapitola teoretické části diplomové práce stručně nastiňuje problematiku trestněprávních důsledků kriminality mládeže a význam Probační a mediační služby v rámci terciální prevence kriminality mládeže a aktuální problémy, se kterými se potýká.

¹ Odůvodnění vládního návrhu zákona o trestním soudnictví nad mládeží. [online] NS RČS 1929-1935, PS, tisk 539, část č. 3 (2.11.1918). [cit. 10.11.2021]. Dostupné z: https://www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/tisky/t0539_03.htm

Empirická část diplomové práce je stěžejní kapitolou, kde se autorka snaží zjistit aktuální faktory, které vedou ke kriminalitě současné mládeže včetně analýzy současné situace v oblasti delikventního jednání mládeže. Cílem této diplomové práce je seznámit čtenáře s problematikou kriminality mládeže a jejích specifik v kontextu dnešní doby a pomocí dotazníkového šetření potvrdit, či vyvrátit hypotézy stanovené na základě vědomostí získaných pomocí studia domácí a zahraniční literatury na toto téma.

K dosažení stanoveného cíle byly použity tyto metody zkoumání:

- a) metoda analytická,
- b) metoda literární rešerše,
- c) metoda induktivně-deduktivní,
- d) metoda komparativní,
- e) metoda statistické analýzy,
- f) metoda empirická.

1 Kriminalita v obecném kontextu

Kriminalita (zločinnost) je masový negativní sociální jev, který lidstvo sužuje od nepaměti a zločin jako takový můžeme definovat jako formu jednání, která ohrožuje bezpečnost ve všech rovinách společnosti, ať už jde o bezpečnost jednotlivce, skupin, institucí, hospodářských subjektů, společenských útvarů nebo finančních systémů.²

Ačkoliv se může zdát, že vzhledem k dlouhodobé historické provázanosti lidské společnosti s kriminalitou nebude těžké najít její jednotnou definici, opak je pravdou. Pokud bychom problematiku definice kriminality měli vztáhnout na člověka, nelze očekávat, že představa o kriminalitě státního zástupce se bude shodovat s představou běžného občana, který se tímto tématem blíže nezabývá a jeho pohled bude s velkou pravděpodobností velmi zkreslený. Stejně tak i každá vědní disciplína zabývající se kriminalitou má své preference a způsob, jakým na tento fenomén nahlíží.

V kriminologii lze na pojem kriminality (zločinnosti) nahlížet ze dvou pojetí. První pojetí je čistě juristické a subsumuje pod pojem kriminality všechna jednání, která jsou z hlediska trestního práva posuzována jako trestný čin. Taková jednání lze tedy najít pouze ve zvláštní části trestního zákoníku, kde jsou taxativně vyjmenována. Druhé možné pojetí na pojem kriminality, které má daleko širší záběr než ten juristický, je pojetí sociologické. To překračuje pomyslné hranice nastavené zákonodárcem a hledá pojem zločinu i mezi sociálně patologickými jevy, které sice nejsou trestnými činy, ale úzce s nimi souvisí a mnohdy také zapříčiňují vznik trestné činnosti. Mezi tyto patologické jevy lze zařadit např. prostituci, abusus omamných a psychotropních látek nebo alkoholismus.³

Oba tyto pohledy jsou sice rozdílné, ale navzájem se doplňují. Na jedné straně je zde sociologický pohled kriminologie, který může nabídnout značné množství kriminologických výzkumů obsahujících empirické poznatky

² JELÍNEK, Jiří. *Kriminologie*. Praha: Leges, 2021. Teoretik. ISBN 978-80-7502-499-2. s. 21-23

³ Tamtéž

GRÍVNA Tomáš, Miroslav SCHEINOST, Ivana ZOUBKOVÁ a kol. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. 536 s., ISBN 978-80-7598-554-5. s. 23-24

o kriminalitě, efektivitě jejího potírání a případné návrhy na možné trestní reformy. Sociologický pohled dává možnost kriticky zhodnotit stav platného práva a věnovat se získávání poznatků k důležitým otázkám, které s kriminalitou souvisí, například kriminalizace a dekriminlizace jednání, nastavení sankčního systému nebo věková hranice trestní odpovědnosti.⁴

Na druhé straně juristické pojetí staví na určitosti, terminologické přesnosti a významové jednoznačnosti, což zabraňuje výkladové nepřesnosti, která může být prostředkem následného možného zneužití jednou ze stran trestního řízení a zároveň usměrňuje možnou bezbřehost sociologického pohledu na kriminalitu.⁵

Problémem juristického pojetí je fakt, že v každé době a společnosti je trestnost některých jednání nastavena odlišně. Po roce 1989 došlo v České republice k dekriminlizaci řady činů, které byly před revolucí považovány za trestné, ale v dnešní společnosti by jejich trestnost byla jen stěží obhajitelná (např. trestný čin opuštění republiky dle § 109 zákona č.140/1961 Sb.). Na tuto skutečnost nicméně v 19. století poukazoval již italský právník Raffaele Garofalo, který ve své knize Criminologia dělil zločin na přirozený (*crimen naturale*), tedy takový, který se za trestný čin považuje v každé době a společnosti (např. vražda, znásilnění), a na zločin zakázaný (*delikta mere prohibita*), který je za trestný čin pokládán jen v některých společnostech, a to z důvodu, že je zakázán zákonem.⁶

⁴ Zákon č. 141/1961 Sb., Trestní zákon. [online]. In: *zakonyprolidi.cz*. [cit. 12.11.2021]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-140/zneni-0#p109>

GRÍVNA Tomáš, Miroslav SCHEINOST, Ivana ZOUBKOVÁ a kol. Kriminologie. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. 536 s., ISBN 978-80-7598-554-5. s. 23-24

⁵ JELÍNEK, Jiří. Kriminologie. Praha: Leges, 2021. Teoretik. ISBN 978-80-7502-499-2. s. 22

⁶ GRÍVNA Tomáš, Miroslav SCHEINOST, Ivana ZOUBKOVÁ a kol. Kriminologie. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. 536 s., ISBN 978-80-7598-554-5. s. 23

2 Kriminogenní faktory páchání kriminality

Kriminogenní faktory, někdy též označovány jako rizikové faktory či příčiny kriminality, jsou rizikové okolnosti, které nesou hypotetickou potenci zvýšeného rizika vzniku, usnadnění nebo rozšíření kriminálního jednání jedince (nebo skupiny), ale obecně lze za ně považovat i společenské sociální jevy, které vytváří vhodné podmínky pro kriminalitu jako takovou (např. nezaměstnanost, prostituce, chudoba apod.).⁷

Dnes již víme, že kriminologie, jakožto společenská věda nemůže příčiny kriminality vysvětlovat na základě determinovaných vztahů, jako je tomu například v exaktních vědách, protože ve všech vědách humanitních, které se zabývají člověkem, nelze určit přímočarou kauzalitu mezi příčinou a následkem, vždy se bude jednat pouze o nižší, či vyšší pravděpodobnost. Je tomu tak hlavně z důvodu, že každý člověk je jedinečný a působí na něj celá řada endogenních i exogenních vlivů, které ve výsledku tvoří neopakovatelnou lidskou bytost, na kterou nelze aplikovat univerzální příčinnou souvislost.⁸

Kriminogenní faktory zatím nelze rozlišovat dle jednotného klíče, a proto autorka nabídne pouze jedno možné dělení. Nejobecněji můžeme rozlišovat kriminogenní faktory na individuální a společenské.

2.1 Individuální kriminogenní faktory

Individuální kriminogenní faktory jsou spojeny s psychickými a fyzickými vlastnostmi jedince a rozděluje subjekty kriminality na ty, kteří se aktivně podílejí

⁷ ZOUBKOVÁ, Ivana a kol. Aktuální problémy kriminologie: pro studenty magisterského studijního programu. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2018. ISBN 978-80-7251-491-5. s. 20

SCHEINOST, Miroslav a kol. Kriminalita očima kriminologů. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010. ISBN 978-80-7338-096-0. s. 20

ZOUBKOVÁ, Ivana a kol. Kriminologický slovník. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. ISBN 978-80-7380-312-4. s. 92

⁸ ZOUBKOVÁ, Ivana a kol. Aktuální problémy kriminologie: pro studenty magisterského studijního programu. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2018. ISBN 978-80-7251-491-5. s. 19-20

TOMÁŠEK, Jan. Úvod do kriminologie. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2019. ISBN 978-80-7380-746-7. s. 114-115

na vzniku a rozšiřování kriminálních jevů a na ty, kteří umožňují existenci kriminálních jevů svou pasivitou (např. lehce zmanipulovatelní jedinci). Aktivní jedinci mají zpravidla mladý věk a jsou postiženi různými poruchami chování, individuálními a geneticky podmíněnými zvláštnostmi osobnosti, chorobami, duševními poruchami, mentální retardací nebo poruchami socializace. Mnohdy se mezi ně řadí i drogově závislí jedinci.⁹

2.2 Společenské kriminogenní faktory

Společenské faktory lze charakterizovat jako určité rizikové předpoklady figurující v rámci společenského systému, které přispívají ke vzniku a rozvoji trestné činnosti. Na základě výzkumů, které v 90. letech a po roce 2000 realizoval Institut pro kriminologii a sociální prevenci (dále jen „IKSP“), byla v roce 2010 zpracována publikace,¹⁰ která společenské kriminogenní faktory vyskytující se na území České republiky dále zkonkretizovala a popsala. Skutečnost, zdali společnost je, či není riziková v oblasti kriminality, závisí především na efektivitě normativního systému, který by měl být nastaven v souladu s potřebami společnosti. Dále může jít především o funkčnost v oblasti politiky, ekonomiky, státní správy a samosprávy, sociální struktury a kultury. Zde je třeba dodat, že ačkoliv existují snahy vymezit tyto oblasti společenského života jednotlivě, vždy bude docházet ke vzájemnému prolínání a ovlivňování mezi danými společenskými sektory.¹¹

V případě analýzy společenských kriminogenních faktorů nelze pozornost zaměřit pouze na vnitřní záležitosti toho kterého státu, ale je třeba na ně nahlížet v mezinárodním kontextu. Jedním z nejvýznamnějších kriminogenních faktorů neustále se prohlubující globalizace, která otevřela nové možnosti k páchání kriminality bez ohledu na hranice státu, usnadňuje pohyb nelegálního zboží

⁹ ZOUBKOVÁ, Ivana a kol. Kriminologický slovník. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. ISBN 978-80-7380-312-4. s. 93

¹⁰ SCHEINOST, Miroslav a kol. Kriminalita očima kriminologů. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010. ISBN 978-80-7338-096-0. s. 20-22

¹¹ ZOUBKOVÁ, Ivana a kol. Kriminologický slovník. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. ISBN 978-80-7380-312-4. s. 92-93

CEJP, Martin. Kriminogenní faktory [online]. Institut pro kriminologii a sociální prevenci. [cit. 15.11.2021]. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/50y/Cejp.ppt>

a výnosů z trestné činnosti mezi jednotlivými státy a dává možnost rozvoji nových forem organizovaného zločinu. Současně s neefektivní a těžkopádnou trestní spoluprací jednotlivých států mezi sebou a mnohdy nedostačující a nejednotnou legislativou jde o jeden z největších problémů 21. století.¹²

V rámci právního řádu negativně působí hlavně nedostatky a mezery v legislativě, soudnictví a nízká úroveň právního vědomí občanů. Právní normy jsou pro občana složité a velmi těžko se v nich orientuje. To zapříčiňuje neznalost práv a povinností na straně občana a vysokou toleranci k protiprávnímu jednání druhých. Dalším rizikovým faktorem je způsob, jakým se právo uplatňuje a následně dodržuje a respektuje. V České republice je dlouhodobým problémem zdlouhavost a komplikovanost trestního řízení. Nově přijaté právní normy se obtížně a vlekle implementují do rozhodovacího procesu soudů a v mnoha případech není rozhodnutí soudů respektováno.¹³

Hlavním problémem v *oblasti vnitřní politiky* je nekoncepčnost administrativních přístupů, které jsou zaměřeny pouze na okamžité řešení situace a neberou v potaz důsledky v dlouhodobém časovém horizontu. K dosažení efektivity boje proti zločinu je potřeba, aby političtí zástupci překládali takové koncepce, které budou realizovatelné v rámci jednotných strategií. Dalším rizikovým faktorem je propojování politické moci a s ní spojených zájmů s ekonomickým sektorem. Tímto způsobem dochází k ekonomickému zvýhodňování subjektů, které dokáží navázat vztahy s politickými elitami a vytváří se tak úrodná půda pro legalizaci podezřelých firem. V případě politických stran se stává nejrizikovějším faktorem takové jednání, které podporuje vlastní strategické zájmy na úkor zájmů veřejnosti a voličů. Někteří politici mohou být navíc více zneužitelní, anebo ochotní se zapojit do aktivit zločineckých struktur

¹² SCHEINOST, Miroslav a kol. Kriminalita očima kriminologů. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010. ISBN 978-80-7338-096-0. s. 22-24

SCHEINOST, Miroslav, Martin CEJP, Petr POJMAN a Tomáš DIVIÁK. Trendy vývoje organizovaného zločinu a jeho vybraných forem. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2018. ISBN 978-80-7338-171-4. s. 40-42

¹³ CEJP, Martin, SCHEINOST, Miroslav a kol. [online]. Tvorba a realizace projektů prevence kriminality mládeže. Centrum pro veřejnou politiku, 2007. [cit. 16.11.2021] Dostupné z: https://www.kraj-jihocesky.cz/ku_file/40870/0

s vidinou prospěchu. To může vést ke vzniku rozporů mezi politickými zástupci a občany a společnost přestává být akceschopná při řešení problémů.¹⁴

Ve *sféře ekonomické* vidíme jako nejrizikovější faktor zločinecké praktiky, jejichž prostřednictvím zločinci pronikají do legálního prostředí a využívají k legálnímu podnikání svých prostředků, které nabyli trestnou činností. Takové chování má za následek rozšiřování tzv. šedé ekonomiky a značné ztráty příjmů státního rozpočtu z důvodu daňových úniků. To dále může vést k likvidaci legálně působící konkurence z důvodu výhody vyšších finančních prostředků na straně zločineckých skupin. Problémem, který nefiguruje jen v prostředí ekonomiky, ale proniká celou společností a téměř všemi oblastmi života, je korupce. Prostřednictvím poskytování neoprávněných výhod a protislužeb (včetně např. nepotismu a klientelismu) dochází k likvidaci konkurenceschopnosti a rovnosti příležitostí a ohrožení demokratického principu rovnosti občanů.¹⁵

V *oblasti státní správy* je stále největším problémem nízká profesionalita státních úředníků a s ní spojená nedůvěra občanů v instituce státní správy včetně policie a soudů. Úředníci státní správy nejsou dostatečně odborně připraveni, což může vést k nedůslednému výkonu práce, a dokonce i ke zneužívání funkce a postavení. V některých případech může docházet k obsazování míst ve státní správě na základě známosti, protekce nebo politických vlivů. Některé oblasti státní správy nemají výslovně nastavené normy a pravidla chování, což může u mnohých jedinců vzbudit mylný pocit autonomie při rozhodování ve věcech veřejného zájmu. Mezi další rizikový faktor se řadí neefektivní složení ministerstev, která mohou být přílišně propojena s výsledky voleb, což se v praxi projevuje tak, že ve chvíli obměny politických elit u moci se mění celé týmy a chybí návaznost práce. *Regionální a lokální samospráva* by mohla sehrát významnou úlohu v prevenci majetkové a násilné kriminality na místní úrovni, zajišťování bezpečnosti osob a ochrany veřejných prostranství a majetku.¹⁶

¹⁴ SCHEINOST, Miroslav a kol. *Kriminalita očima kriminologů*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010. ISBN 978-80-7338-096-0. s. 25-27

¹⁵ SCHEINOST, Miroslav a kol. *Kriminalita očima kriminologů*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010. ISBN 978-80-7338-096-0. s. 28

¹⁶ Tamtéž s. 30-31

Dlouhodobým problémem ve sféře sociální struktury je čím dál větší narůstání sociálních nerovností mezi občany. Společenské vztahy jsou zakládány na výhodných známostech, kde se největší prioritou stává především majetek, postavení a možné výhody plynoucí z takového vztahu. Občané nejsou dostatečně informováni o stavu kriminality a o zločinu, média povětšinou zkreslují a dramtizují známé kauzy z důvodu větší sledovanosti a vzbuzují v občanech strach, který není založen na relevantních informacích. Z výzkumu provedeného Institutem pro kriminologii a sociální prevenci¹⁷ vyplývá, že lidé se mylně domnívají, že kriminalita v posledních letech stoupá, ačkoliv opak je pravdou. Násilnou a mravnostní kriminalitu lidé značně nadhodnocují, a to právě i z toho důvodu, že tento druh kriminality je pro média velmi atraktivní, protože násilí a erotika přitáhne požadovanou pozornost publika. Z důvodu obav veřejnosti o své bezpečí může v mezilidských vztazích docházet k lhostejnosti v komunikaci a následně i k oslabení sociální kontroly.¹⁸

Oblast kultury je pojímána široce, lze do ní zařadit morálku, mezilidské vztahy, životní styl, sdělovací prostředky, vědu a dále i užší působení rodiny a školy. V případě životního stylu je rizikovým z hlediska zapojení do zločinu takové chování, které se orientuje konzumně, za účelem zisku a nadstandartní životní úrovně ve spojení se zahálčivým způsobem života. Vidí-li takto materiálně motivovaný jedinec, že jiní dosahují úspěchu nemorálním, nebo nezákonným způsobem, zvyšuje se u něj riziko, že i on bude otevřenější myšlence zapojit se do zločineckých struktur. Velkou roli hraje i systém výchovy a rodina, kde se velkým problémem může stát neproduktivní využití volného času, které mládež snáze využívá k nežádoucím aktivitám. U této skupiny osob může hrát velkou roli neregulovaná nápodoba, kdy skupina následuje dominantního jedince a slepě přebírá jeho styl z toho důvodu, aby jednotliví členové skupiny nebyli vyřazeni. Společně s tím, že se čím dál více lidí chová neodpovědně ke svému zdraví, se i

¹⁷ ZEMAN, Petr a kol. Názory a postoje občanů v oblasti trestní politiky [online]. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010. [cit. 18.11.2021] Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/373.pdf>

¹⁸ ZOUBKOVÁ, Ivana a kol. Aktuální problémy kriminologie: pro studenty magisterského studijního programu. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2018. ISBN 978-80-7251-491-5. s. 35-36

SCHEINOST, Miroslav a kol. Kriminalita očima kriminologů. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010. ISBN 978-80-7338-096-0. s. 32

u velké části mladé populace vytváří celoživotní závislost na požívání návykových látek, která může být následně spojena s kriminalitou.¹⁹

¹⁹ CEJP, Martin, SCHEINOST, Miroslav a kol. Tvorba a realizace projektů prevence kriminality mládeže [online]. Centrum pro veřejnou politiku, 2007. [cit. 20.11.2021] Dostupné z: https://www.kraj-jihocesky.cz/ku_file/40870/0
SCHEINOST, Miroslav a kol. Kriminalita očima kriminologů. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010. ISBN 978-80-7338-096-0. s. 31-33
ŠTASOVÁ, Gabriela. Alkoholiků a narkomanů přibývá. Je to obrazem společnosti, říká odborník. In: *Deník.cz*. [online]. [cit. 20.11.2021] Dostupné z: https://www.denik.cz/z_domova/karvinsky-odbornik-zavislych-pribyva-je-to-obrazem-spolecnosti-20190629.html

3 Základní pojmy

3.1 Trestný čin

*„Trestný čin je protiprávní čin, který trestní zákoník označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v trestním zákoníku“.*²⁰

Aby jednání mohlo být trestným činem, musí být protiprávní a musí vykazovat obecné a typové znaky uvedené v trestním zákoníku. Některé činy jsou specifické tím, že ačkoliv vykazují všechny znaky trestného činu, chybí jim znak protiprávnosti, mezi takové jednání řadíme okolnosti vylučující protiprávnost. V případě spáchání činu jinak trestného dítětem mladším patnácti let není u trestní odpovědnosti splněna podmínka věku, ačkoliv čin je protiprávním.²¹

3.2 Delikvence

Tento pojem lze vyložit jednak v užším a jednak v širším smyslu. V užším smyslu jde pouze o případy, ve kterých dítě mladší patnácti let spáchá čin jinak trestný, anebo mladistvý spáchá provinění tzv. juvenilní delikvence. V širším smyslu jde i o jednání, která se ještě nepovažují za trestný čin, protože nevykazují potřebnou společenskou škodlivost (např. některé přestupky). Může jít také o závažnou formu deviantního jednání, které buďto zatím nebylo zákonem kriminalizováno, nebo bylo dříve trestné, ale dnes již je dekriminalizováno. Označení juvenilní delikvence se nejčastěji užívá v mezinárodním srovnávání kriminality mládeže.²²

²⁰ NOVOTNÝ, František. Trestní právo hmotné. 4. aktualizované a doplněné vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017. ISBN 978-80-7380-651-4. s. 60

²¹ Tamtéž s. 61, 141

²² VÁLKOVÁ, Helena, Josef KUČHTA a Jana HULMÁKOVÁ a kol. Základy kriminologie a trestní politiky. 3. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2019. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 978-80-7400-732-3. s. 277

MAREŠOVÁ, Alena. Kriminalita mládeže v podmínkách současné české společnosti: pro studenty magisterského studijního programu. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2018. ISBN 978-80-7251-483-0. s. 17

3.3 Provinění a čin jinak trestný

Pojem provinění byl zaveden jako substitut pojmu trestný čin z toho důvodu, že v případě mladistvého je zákon o soudnictví ve věcech mládeže (dále jen „ZSM“) zaměřen spíše výchovně, s cílem co nejmenší stigmatizace mladistvého a co nejefektivnějšího opětovného zapojení do společenského života. Aby se mladistvý mohl dopustit provinění, musí vedle obecných podmínek trestní odpovědnosti naplnit i podmínku existence rozumové a mravní vyspělosti, tedy musí být schopen chápat protiprávnost svého činu nebo ovládat své jednání.²³

Čin jinak trestný je jednání, které stejně jako provinění vykazuje znaky trestného činu, avšak je spácháno dítětem mladším patnácti let, které není trestně odpovědné nebo osobou mladší osmnácti let, která nedosáhla dostatečné mravní a rozumové vyspělosti, aby chápala trestnost činu nebo ovládla své jednání. Dále se sem řadí i činy, které byly spáchány z důvodu nedostatku přičetnosti, a činy, které naplňují znaky trestného činu, ale chybí u nich znak protiprávnosti (např. krajní nouze, nutná obrana, svolení poškozeného...²⁴

3.4 Dítě a dítě mladší patnácti let

V mezinárodním měřítku pojmu dítěte užívá Úmluva o právech dítěte OSN, která v článku 1 vymezuje dítě jako každou lidskou bytost mladší osmnácti let.²⁵

V českém právním řádu se setkáme hlavně s trestněprávní definicí dítěte. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže užívá pojmu „dítě mladší patnácti let“. Tím je ten, kdo v době spáchání činu jinak trestného nedovršil patnáctý rok věku. Dochází zde k rozporu s § 126 trestního zákoníku, který uvádí, že dítětem je osoba mladší osmnácti let.

²³ NOVOTNÝ, František. Trestní právo hmotné. 4. aktualizované a doplněné vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017. ISBN 978-80-7380-651-4. s. 306

²⁴ Tamtéž. s. 306-307

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář [online]. 3. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-350-9. [cit. 23.11.2021]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrgrfpwk232geytslttmjptembqgnptemjyl5ygmng>

²⁵ Úmluva o právech dítěte a související dokumenty. [online]. In: *vlada.cz*. [cit. 23.11.2021]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/ppov/rlp/vybory/pro-prava-ditete/Preklady-dokumentu-OSN.pdf>

3.5 Mladistvý

Dle zákona o soudnictví ve věcech mládeže je mladistvým ten, kdo v době spáchání provinění dovršil patnáctý rok a nepřekročil osmnáctý rok svého věku. Zde autorka považuje za důležité připomenout, že dovršením věku se rozumí doba následující po dni narození, což je praktické hlavně pro orgány činné v trestním řízení, kterým tak odpadá nutnost zjišťovat přesný čas narození daného jedince. Dále se má za to, že mladistvým je i ten, kdo v době spáchání provinění dovršil patnáctý rok věku, ale u něhož není možné bez důvodné pochybnosti určit, že v době spáchání provinění překročil osmnáctý rok věku.²⁶

3.6 Osoba blízká věku mladistvého

Tento pojem není v našem právním řádu definován, nicméně je zmíněn v trestním zákoníku jako polehčující okolnost. Dle judikatury lze však odvodit, že se zpravidla jedná o osobu, která dovršila osmnáctý rok věku a nedovršila devatenáctý rok věku. Dolní hranice je pevně stanovena na osmnáct let, stanovení horní hranice je ponecháno na úvaze soudu (výjimečně až 21 let), a to z toho důvodu, že proces dospívání je značně individuální.²⁷

Tím se liší české právo od zahraniční právní úpravy, ve které např. slovenské trestní právo přímo definuje, že „*osobou blízkou veku mladistvých sa rozumie osoba, ktorá dovърšila osemnásty rok svojho veku a neprekročila dvadsaťjeden rokov svojho veku*“.²⁸

²⁶ HRUŠÁKOVÁ, M., ŽATECKÁ, E. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: Komentář [online]. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 23.11.2021] ASPI_ID KO218_2003CZ. Dostupné z: www.aspi.cz ISSN 2336-517X

²⁷ ŠÁMAL, Pavel, a kol. Trestní zákoník. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-428-5. s. 548.

²⁸ § 127 odst.2 Zákona č. 300/2005 Z. z. [online]. In: *zakonypreludi.sk*. [cit. 23.11.2021] Dostupné z: [300/2005 Z. z. Trestný zákon | Aktuálne znenie \(zakonypreludi.sk\)](http://zakonypreludi.sk)

4 Fenomenologie kriminality mládeže

4.1 Vývoj kriminality mládeže a statistické údaje

Kriminalita mládeže, stejně jako každá jiná kriminalita, reaguje na změny ve společnosti a prochází určitým vývojem. K tomu, abychom mohli mít vůbec nějaké povědomí o závažnosti problému kriminality mládeže, nám slouží kriminální statistiky zpracovávané orgány činnými v trestním řízení. Ačkoliv tyto statistiky poskytují omezené údaje o registrované kriminalitě a nezahrnují část kriminality latentní, jsou velmi cenným zdrojem informací o stavu, struktuře a dynamice kriminality. V České republice je možné na decentralizované úrovni čerpat především ze statistik Policejního prezidia, Ministerstva spravedlnosti a Generálního ředitelství Vězeňské služby ČR. Autorka v této práci primárně čerpá ze statistik policejního prezidia, a to z důvodu nabídky údajů, které jsou časově nejbližší době spáchání trestného činu a obsahují informace o všech registrovaných trestných činech nezávisle na skutečnosti, zdali byl zjištěn a stíhán pachatel, či nikoliv. Mimo jiné policejní statistiky obsahují i informace o objasněných trestných činech a údaje o stíhaných a vyšetřovaných osobách.²⁹

Vývoj kriminality mládeže si v minulosti prošel řadou změn, a to především ve spojitosti se situací ve společnosti po roce 1989. Ta měla za následek zásadní společenskou transformaci, která se odrazila ve sféře sociokulturní, hospodářské a politické. Ještě v 80. letech byl roční průměr stíhaných mladistvých pachatelů okolo 6 000, z toho 4 000 činily osoby mladší 15 let. Po roce 1989 se počet pachatelů mladších osmnácti let zvýšil o více než dvojnásobek. Tento vzestupný trend kriminality mládeže pokračoval až do roku 1996, kdy bylo registrováno více než 23 000 pachatelů do 18 let, u dětí mladších 15 let tento vzestup kulminoval až v roce 1999.³⁰

²⁹ VÁLKOVÁ, Helena, Josef KUČHTA a Jana HULMÁKOVÁ. Základy kriminologie a trestní politiky. 3. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2019. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 978-80-7400-732-3. s. 149-151

GRIVNA Tomáš, Miroslav SCHEINOST, Ivana ZOUBKOVÁ a kol. Kriminologie. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. 536 s., ISBN 978-80-7598-554-5. s. 38

³⁰ Tamtéž s. 486

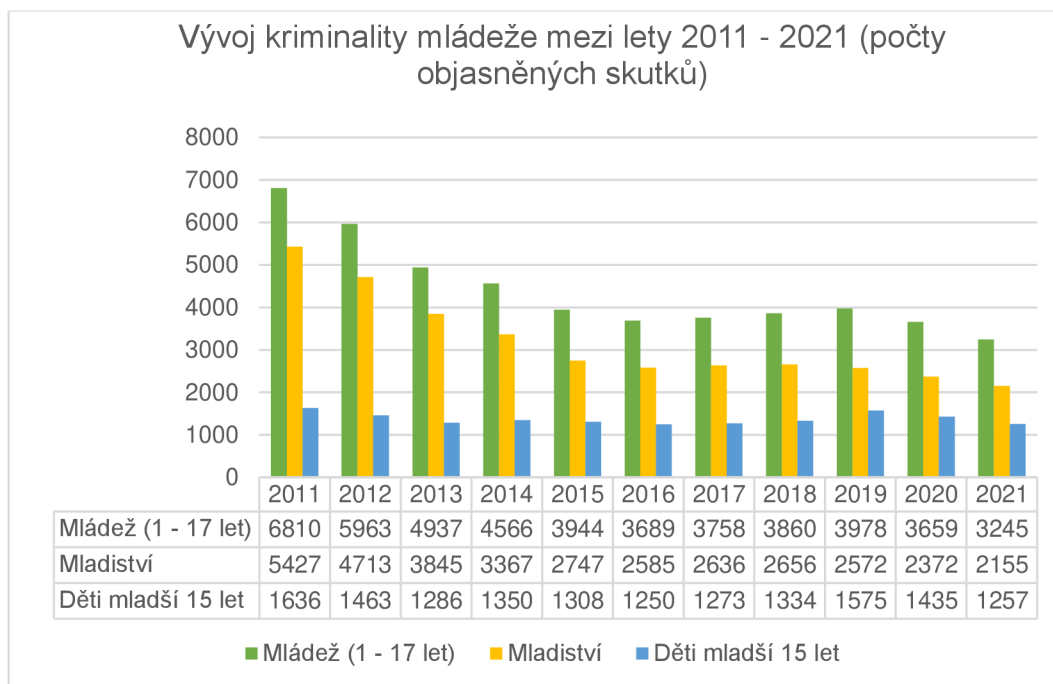
Mezi lety 1996 a 2001 došlo k pozvolnému poklesu kriminality mládeže a tento trend se výrazně projevil i v následujících letech, kdy v roce 2004 počet známých nedospělých pachatelů činil 9 931. Od roku 2004 statistiky vykazují dlouhodobý klesající trend, který byl až na odchylky v letech 2007-2008 jasně viditelný.³¹

V roce 2016 došlo ke změně metodiky statistického vykazování, a proto nejsou počty skutků podle věku porovnatelné s předchozími obdobími. Změna se dotkla především mladších věkových skupin z toho důvodu, že se upustilo od počítání věku od data narození do data vznesení obvinění a zavedl se nový způsob počítání od data narození do data spáchání trestné činnosti. Na základě výše uvedených důvodů došlo k umělému nárůstu trestné činnosti ve věkové kategorii mládeže. I přes porovnání skutečnosti s předchozími lety nedošlo k větším statistickým výkyvům.³²

³¹ VÁLKOVÁ, Helena, Josef KUČHTA a Jana HULMÁKOVÁ. Základy kriminologie a trestní politiky. 3. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2019. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 978-80-7400-732-3. s. 149-151

GŘIVNA Tomáš, Miroslav SCHEINOST, Ivana ZOUBKOVÁ a kol. Kriminologie. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. 536 s., ISBN 978-80-7598-554-5 s. 486

³² Poznámka k statistickým přehledům kriminality za rok 2016. In: *policie.cz*. [online]. [cit. 25.11.2021]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/statistiky-kriminalita-statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2016.aspx>

33

V roce 2021 bylo spácháno mládeží 3 245 skutků, z toho 3 060 skutků bylo spácháno v rámci obecné kriminality, 1 067 skutků v rámci kriminality majetkové a 850 skutků kriminality ostatní. Nejčastěji páchanými proviněními v oblasti ostatní kriminality bylo maření úředního rozhodnutí, sprejerství, výtržnictví, nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a jedy pro jiného a podávání alkoholu dítěti. V oblasti násilné kriminality bylo nejčastějším proviněním úmyslné ublížení na zdraví, loupež a vydírání. Vraždy byly v roce 2021 spáchány čtyři, dvě osobou mladší patnácti let a dvě osobou mladistvou. V oblasti mravnostní kriminality mělo poměrně vysoké zastoupení provinění pohlavního zneužití.³⁴

³³ Statistické přehledy kriminality za rok 2011–2021. In: *police.cz*. [online]. [cit. 26.11.2021]. Dostupné z: <https://www.police.cz/statistiky-kriminalita.aspx>

³⁴ Statistické přehledy kriminality za rok 2021. In: *police.cz* [online]. [cit. 26.11.2021]. Dostupné z: <https://www.police.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2021.aspx>

Struktura kriminality páchané dětmi mladšími 15 let a mladistvými za rok 2021³⁵

Druh kriminality	Mladiství	Děti mladší 15 let
Majetková	757	403
Násilná	458	237
Mravnostní	278	208
Hospodářská	62	48
Ostatní	537	336
Zbývající	63	25

Nejvíce páchané skutky mládeží za rok 2021³⁶

Takticko-statistická klasifikace	Počet skutků
Krádeže prosté	500
Pohlavní zneužití	292
Maření výkonu úředního rozhodnutí	285
Krádeže vloupáním	259
Úmyslné ublížení na zdraví	242
Loupež	214
Sprejerství	203
Výtržnictví	125
Neoprávněné opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku	100
Poškození cizí věci	96
Nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a jedy pro jiného	95

³⁵ Statistické přehledy kriminality za rok 2021. In: *policie.cz* [online]. [cit. 26.11.2021]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2021.aspx>

³⁶ Tamtéž

4.2 Charakteristické rysy kriminality mládeže

Mládež je nejvíce zranitelnou skupinou osob, a to jak z pohledu ohroženosti kriminalitou, tak z pohledu celospolečenského. Je to skupina, která se od majority liší v psychologické, fyziologické i sociální rovině a velmi citlivě reaguje na negativní jevy ve společnosti. Specifika, která nedospělce charakterizují, se odrážejí i v typických rysech páchané kriminality. Ve vztahu k rychle se měnícím poměrům ve společnosti se dá říci, že každá generace mladých je unikátní a jedinečná a lze ji charakterizovat společnými rysy, které vznikají v reakci na aktuální společenské klima.³⁷

Generace mladých, která na našem území vyrůstala v době socialismu (celosvětově nazývána jako generace X, u nás jako Husákovy děti) se vyznačovala prvními kontakty s vyspělou technologií v podobě kabelové televize a byla vychovávána v době, kdy začínalo být téměř normou, aby oba rodiče pracovali. Jako první generace byla často nechávána bez dozoru, což působilo na jejich předčasnou samostatnost. Generace X se v době svého mládí vyznačovala především cynismem, skepticizmem a individualismem způsobeným tehdejší společenskou nejistotou a zvyšující se rozvodovostí. Důležitou roli hraje i dnes, protože vychovává dnešní dvě generace mladých nazývané také jako generace Z (děti narozené mezi lety 1997–2010) a generace Alfa (děti narozené mezi lety 2010-2020). Rodiče z generace X jsou specifictí svou otevřeností, až nadměrnou péčí o své děti. To je možná důvodem, proč 88 % studentů generace Z uvádí, že jsou si se svými rodiči velmi blízcí. Poměrně problémovým faktorem může být skutečnost, že až 90 % rodičů vychovávajících generaci Z přehnaně důvěřuje svým dětem při používání sociálních sítí. Generace Z a generace A se narodily do svobodného světa plného možností a života online. Již od útlého věku

³⁷ Informace pro RVPPK o naplňování doporučení vyplývajících z materiálu „Rozbor situace dětí a mladistvých ohrožených kriminalitou a kriminálně rizikovými jevy“ v letech 2018–2020. In: *Prevenckriminality.cz*. [online]. 13.11.2020. [cit. 27.11.2021]. Dostupné z: <https://prevenckriminality.cz/rozbor-situace-deti-a-mladistvych-ohrozenych-kriminalitou-a-kriminalne-rizikovymi-jevy-v-letech-2018-2020/>

žijí takzvaně s mobilem v kapse a jsou prvními dvěma generacemi vůbec, které dokáží současně fungovat jak v reálném, tak i ve virtuálním světě.³⁸

I z toho důvodu je dnešní mládež více než kdy dříve spojována s *kyberkriminalitou* jako startovací kriminální činností. Stoupá u ní počet kriminálních aktivit páchaných hlavně prostřednictvím sociálních sítí, kde dochází k výměně nahých fotografií (sexting) a dalším formám kyberšikany. Mladí pachatelé využívají kyberprostor k páčání kriminality, protože se cítí anonymizovaní, mají menší strach z odhalení a následného postihu orgány činnými v trestním řízení (dále jen „OČTR“).³⁹

Tento trend výrazně stoupl v roce 2020 v souvislosti s celosvětovou krizí pandemie COVID–19, která omezila sociální kontakt mezi mládeží na minimum a dala prostor k ještě častějšímu trávení volného času v kyberprostoru bez současné kontroly ze strany školních institucí a rodičů.⁴⁰

Kyberprostor může být také místem, které negativně formuje sociální chování mládeže v reálné konfrontaci. Virtuální realita rozšiřuje oblasti domněle normálního chování a dává prostor způsobům jednání, které postrádají jakékoliv zábrany. Více než kdy jindy jsou mladí v každodenním kontaktu s fake news, nebezpečnými návody a pobídkami, agresivním chováním (rasismus, xenofobie, šikana) a stránkami se sexuálním obsahem.⁴¹

³⁸ GRACE, Meghan, SEEMILLER, Corey. Generation Z goes to college. [online] John Wiley & Sons, 2016. Dostupné z: https://books.google.com/books?hl=cs&lr=&id=xjDvCQAAQBAJ&oi=fnd&pg=PR9&dq=generation+z+&ots=7BKtSycy8e&sig=GO1IHd0vBBYqWIGEXsL_wSJZLAI

³⁹ Informace pro RVPPK o naplňování doporučení vyplývajících z materiálu „Rozbor situace dětí a mladistvých ohrožených kriminalitou a kriminálně rizikovými jevy“ v letech 2018–2020. In: Prevenckriminality.cz. [online]. 13.11.2020. [cit. 28.11.2021]. Dostupné z: <https://prevenckriminality.cz/rozbor-situace-deti-a-mladistvych-ohrozenych-kriminalitou-a-kriminalne-rizikovymi-jevy-v-letech-2018-2020/>

MAREŠOVÁ, Alena. Dopad globalizace na delikvenci mládeže. Kriminální věda. Roč. 52, č. 2(2019), s. 122

⁴⁰ Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území ČR v roce 2020. In: prevenckriminality.cz. [online]. Ministerstvo vnitra České republiky, 2021. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/soubor/zprava-o-situaci-v-oblasti-vnitri-bezpecnosti-pdf.aspx>

⁴¹ Informace pro RVPPK o naplňování doporučení vyplývajících z materiálu „Rozbor situace dětí a mladistvých ohrožených kriminalitou a kriminálně rizikovými jevy“ v letech 2018–2020. In: Prevenckriminality.cz. [online]. 13.11.2020. [cit. 28.11.2021]. Dostupné z: <https://prevenckriminality.cz/rozbor-situace-deti-a-mladistvych-ohrozenych-kriminalitou-a-kriminalne-rizikovymi-jevy-v-letech-2018-2020/>

Dalším specifickým rysem je *nedostatečná plánovitost* přípravy kriminálního jednání, která vyplývá z impulzivity a špatné sebekontroly. Mladí lidé se nechávají svést aktuální situací a nedomyšlejí následky svého chování. Důležitým motivem je i touha po dobrodružství, soutěživost ve skupině a snaha se prosadit demonstrací svých fyzických dovedností. Typické je použití nevhodných nástrojů, výběr nevhodného místa a času a nedokonalé zakrytí stop. Mladí lidé se z důvodu neopatrnosti a potřeby experimentovat také často stávají pachateli výbuchů a požárů a stávají se původci anonymních telefonátů, které oznamují neexistující situace obecného ohrožení (bomba ve škole, v nákupním centru atd.).⁴²

Nepřiměřenost chování je pak dalším typickým rysem kriminality mládeže. Mladí lidé se uchylují k radikálním a nekompromisním řešením problémů, a to převážně proto, že nemají dostatek životních zkušeností, aby byli schopni v dané situaci nalézt fungující východisko. Často se snaží brát spravedlnost do vlastních rukou, ačkoliv o ní mají velmi zkreslené představy a nejsou v mezilidské komunikaci schopni kompromisu. Typickým příkladem je *neschopnost mládeže odložit uspokojení potřeb na pozdější dobu*. Ať už se jedná o potřeby majetkové nebo tělesné, mladí pachatelé jsou typičtí svou potřebou je uspokojit ihned a nečekat na vhodnější podmínky.⁴³

Příznačná je pro nedospělé pachatele *skupinovitost*, která vyplývá z přirozené potřeby mládeže vytvářet s vrstevníky silné sociální vazby a vztahy. Trestná činnost je velmi často páchána ve skupině, nebo alespoň ve dvojici. Skupiny nemají pevnou hierarchickou strukturu a vznikají na základě neformálních vztahů, které jsou utvářeny ve škole, internátu, na pracovišti, v místě bydliště či v místech volnočasových aktivit. Tito mladí lidé svůj systém hodnot, názorů a postojů formují na základě hodnotového systému skupiny, která může být velmi významným spouštěčem delikventního chování jedince. Samotná trestná činnost

⁴² GRIVNA Tomáš, Miroslav SCHEINOST, Ivana ZOUBKOVÁ a kol. Kriminologie. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. 536 s., ISBN 978-80-7598-554-5 s. 490-495
VRÁBLOVÁ, Miroslava. Kriminologické a trestnoprávní aspekty trestné činnosti mládeže. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. Autorské publikácie. ISBN 978-80-7380-371-1. s. 84-85

⁴³ Tamtéž

je poté založena na soudržnosti, anonymitě a vnitřní soutěživosti. Typickým znakem skupinové trestné činnosti mladistvých v případě odhalení je přesun odpovědnosti na slabší a méně iniciativní články skupiny (tzv. obětní beránky) za účelem ochrany vůdce skupiny a iniciátorů nezákonného chování. Předměty nabitě skupinovou trestnou činností jsou rozdělovány mezi členy skupiny, a to na základě postavení jedince či jeho podílu na trestné činnosti. Finanční zisky bývají utráceny společně.⁴⁴

U mladých pachatelů se považuje za závažný rys *použití brutálního násilí*, které je vzhledem k situaci neadekvátní a bezúčelové. Zisk, který z kriminálního chování plyne, se stává často neúměrným intenzitě brutality ze strany pachatele. Pachatel se prostřednictvím násilných technik snaží zakrýt vlastní nejistotu a potvrdit své schopnosti jak sobě, tak i skupině vrstevníků, jíž je členem. Podle Čírtkové násilí mladým pachatelům slouží jako zpestření života, které jim přináší zábavu a vzrušení.⁴⁵

Jedním z příkladů takto brutálního jednání může být případ, který se stal v květnu roku 2019, o němž rozhodoval krajský soud v Hradci Králové. Dvě nezletilé dívky spolu plánovaly trojnásobnou vraždu prarodičů a sestry jedné z nich, o kterou se následně i pokusily. Z dokumentace, která byla soudu poskytnuta vyplývalo, že se obě nezletilé prostřednictvím sociální sítě Facebook rozhodovaly, zdali mají k vraždám použít nože, prášek na praní, nebo jed na krysy. Po domluvě jedna z kamarádek namíchala jed na krysy do kávy poškozeným. Dávka jedu naštěstí nebyla život ohrožující, a tak byly dívky obžalovány „pouze“ pro provinění vraždy dle § 140 ukončené ve stadiu pokusu.

⁴⁴ SOBOTKOVÁ, Veronika. Rizikové a antisociální chování v adolescenci. Praha: Grada, 2014. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4042-3. s. 51

GŘIVNA Tomáš, Miroslav SCHEINOST, Ivana ZOUBKOVÁ a kol. Kriminologie. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. 536 s., ISBN 978-80-7598-554-5 s. 493

⁴⁵ CHALOUPSKÁ, Martina. Brutalita dětí prudce stoupá, oběti napadají často jen kvůli zábavě. In: Lidovky.cz. [online]. [cit. 30.11.2021]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/domov/brutalita-deti-prudce-stoupa-obeti-napadaji-casto-jen-kvuli-zabave.A120123_203821 In domov mev

FIRSTOVÁ, Jana. Kriminální mládeže v sociálních souvislostech. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. ISBN 978-80-7380-521-0. s. 30

VRÁBLOVÁ, Miroslava. Kriminologické a trestnoprávní aspekty trestné činnosti mládeže. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. Autorské publikácie. ISBN 978-80-7380-371-1. s. 85

Znepokojující byl i motiv činu, který neadekvátnost jednání vykresluje ještě více – dívkám nebylo dovoleno navštívit místní matějskou pout'.⁴⁶

V případě *majetkové kriminality*, která tvoří značnou část činů páchaných mládeží, se mladí lidé orientují převážně na módní a atraktivní věci, které si z finančních, nebo právních důvodů nemohou obstarat legální cestou. Děje se tak hlavně z důvodu tlaků společnosti, která je velmi materialisticky orientovaná, ale i čím dál větší nabídky v oblasti služeb a věcí. Tato lákadla v podobě materiálních statků v mladých lidech vyvolávají potřebu si je obstarat, byť nelegální cestou, ať už z důvodu stanovených standardů ve skupině vrstevníků („Když nemáš iPhone, nejsi in.“), anebo z důvodu vlastního sebehodnocení. Pachatelé se poté uchylují ke krádeži dopravních prostředků a jejich vybavení, módního oblečení, elektroniky, zbraní, ale i alkoholu či jiných drog a léků. Poměrně novým fenoménem posledních let je odklon orientace mladých lidí od věcí, které jim přijdou atraktivní k předmětům, co se dají zpeněžit. Část takto získaných prostředků je poté použita k obstarávání drog pro vlastní potřebu.⁴⁷

Hulmáková⁴⁸ dodává, že delikvence mládeže má na rozdíl od trestné činnosti dospělých spíše *epizodický charakter*. To nicméně dokládá i Mazák,⁴⁹ který upozorňuje, že delikventní chování a drobné delikty mladých lidí nelze automaticky považovat za psychopatologické a už vůbec z nich nelze predikovat budoucí kriminální kariéru. Motivace mladých lidí k tomuto chování může vyvěrat z touhy po dobrodružství, revoltě nebo chtějí tímto způsobem otestovat systémy sociální kontroly. Mazák na epizodickou delikvenci pohlíží jako na projev zdravého

⁴⁶ Prarodičům a mladší sestře nasypala do pití jed na krysy, soud ji poslal do vězení. In: zpravy.aktualne.cz. [online]. 18.2.2020. [cit. 30.11.2021]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/sestnactileta-divka-dala-prarodicum-a-sestre-do-kavy-jed-na/r~6ee9af5a526e11eab2630cc47ab5f122/>

Informace pro RVPPK o naplňování doporučení vyplývajících z materiálu „Rozbor situace dětí a mladistvých ohrožených kriminalitou a kriminálně rizikovými jevy“ v letech 2018–2020. In: *Prevenckriminality.cz*. [online]. 13.11.2020. [cit. 30.11.2021]. Dostupné z: <https://prevenckriminality.cz/rozbor-situace-deti-a-mladistvych-ohrozenych-kriminalitou-a-kriminalne-rizikovymi-jevy-v-letech-2018-2020/>

⁴⁷ MAREŠOVÁ, Alena. Dopad globalizace na delikvenci mládeže. *Kriminalistika* roč. 52, č. 2 (2019), s. 122

⁴⁸ VÁLKOVÁ, Helena, Josef KUČHTA a Jana HULMÁKOVÁ. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2019. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 978-80-7400-732-3. s. 290

⁴⁹ KRULICHOVÁ, Eva, Zuzana PODANÁ a Jiří BURIÁNEK. *Delikvence mládeže: trendy a souvislosti*. Praha: Triton, 2015. ISBN 978-80-7387-860-3. s. 112

dospívání, kterým se utváří sebevědomá osobnost, které není cizí ani zdravé zpochybňování autorit a systému.

Delikventní chování je spjato především s obdobím adolescence, ve kterém dochází k transformaci mezi dětstvím a dospělostí, která je spojena s fyziologickým, psychickým a sociálním vývojem jedince. V tomto období také dochází k prudkému nárůstu kriminality, která dosahuje maxima mezi 14–21 lety věku (v závislosti na pohlaví). Po dovršení 21. roku věku zatížení kriminalitou výrazně klesá.⁵⁰

Tento jev je v odborné literatuře nazýván jako desistence. Označujeme ho jako konec období, ve kterém jedinec páchal trestnou činnost. Nejedná se o jednorázovou událost nebo moment, nýbrž jde o složitý proces, který vede k dlouhodobému ukončení kriminální kariéry. Příčin desistence může být mnoho, ale nejdůležitějšími faktory se jeví jako přirozené zrání pachatele, významné životní události, změny v jeho životě a samotný přístup jedince k těmto změnám, který se odráží v oblasti občanské odpovědnosti a nových sociálních rolí. Tato nově diskutovaná teorie by mohla pomoci nastínit vztahy mezi opatřeními trestní justice a samotným procesem desistence, který mnohdy nezávisí jen na aktivitách justičního systému a nápravných programech, ale výrazně také na přístupu samotného pachatele.⁵¹

⁵⁰ VÁLKOVÁ, Helena, Josef KUČTA a Jana HULMÁKOVÁ a kol. Základy kriminologie a trestní politiky. 3. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2019. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 978-80-7400-732-3. s. 290

⁵¹ TOMÁŠEK, Jan (IKSP). Účinnost probace na snižování recidivy. [online]. Zasedání Republikového výboru pro prevenci kriminality, 29. června 2017. [cit. 1.12.2021]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/webpm/soubor/1-tz-rvppk-06-2017-pdf.aspx>

5 Etiologie kriminality mládeže

Každá společnost, která chce efektivně potírat trestnou činnost a bojovat proti škodlivým jevům, by měla věnovat zvýšenou pozornost kriminalitě mládeže. Sociálně patologické jevy u mladých lidí jsou důležité především pro predikci budoucího vývoje kriminality, protože zrcadlí aktuální společenské klima. Proti této specifické formě kriminality nelze bojovat pouze formou represe, ale značnou pozornost musíme věnovat i studiu příčin takového jednání, abychom mohli této činnosti efektivně předcházet.

5.1 Endogenní příčiny

5.1.1 Biologické faktory

Biologické determinanty kriminálního chování nemohou být automaticky brány jako rizikové, ale dá se předpokládat, že některé z nich mají větší potenci působit problémově než jiné. Mezi takové můžeme řadit různé poruchy a poškození mozku, poruchy reaktivity autonomního nervového systému a poruchy vrozených osobnostních dispozic.⁵²

Dále sem můžeme zařadit i vrozené anomálie a odlišnosti, které poznamenávají zdravotní stav jedince či jeho vzhled. Sem mohou spadat například různé formy invalidity, tělesného postižení či odlišné formy lehkých tělesných deformit (velký nos, velké uši) a v neposlední řadě i antropologické rozdíly etnických menšin. Jedinec s takovými vrozenými odlišnostmi může mít zásadně znesnadněné fungování ve společnosti. V kolektivu mladých lidí bývá i zesměšňován, šikanován, nebo je pro svoji odlišnost z kolektivu úplně vyřazen. Frustrace, která vzniká neuspokojením potřeb těchto jedinců, poté může být reflektována do různých forem neadekvátního jednání. Ty mohou vyústit až v kriminální činnost.⁵³

⁵² GŘIVNA Tomáš, Miroslav SCHEINOST, Ivana ZOUBKOVÁ a kol. Kriminologie. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. 536 s., ISBN 978-80-7598-554-5 s. 497

⁵³ Tamtéž

Dalším biologicky podmíněným determinantem, který může mít spojitost s kriminalitou, je reakce organismu na alkohol a drogy. Ta je velmi individuální a souvisí s vybaveností organismu vhodnými protilátkami. V případě intoxikace alkoholem se lidé chovají rozdílně a mají odlišnou rezistenci. Mladí lidé často konzumují alkohol impulzivně a nevědí, jakým způsobem bude jejich organismus na něj reagovat, což může vést k vyřazení kontrolních mechanismů chování a agrese. Řada provedených adopčních studií a studií dvojčat již prokázala, že dědičnost a biologická podmíněnost hraje svou roli i v rozvoji závislosti na alkoholu a drogách. Tyto studie dokazují, že geny ovlivňují vznik alkoholové a drogové závislosti ze 40–60 %, tedy přibližně stejnou měrou jako prostředí.⁵⁴

Pro mladé je v současnosti typická předčasná fyzická vyzrálost a nadměrná sexuální potence, kterou kvůli nedostatečné psychické a sociální vyspělosti mladý člověk neumí korigovat. Takoví jedinci neumí adekvátním způsobem využívat svou čerstvě nabytou fyzickou sílu, ani efektivně tlumit své sexuální potřeby, což může být často zdrojem kriminálních aktivit.⁵⁵

5.1.2 Pohlaví

Ačkoliv je dnešní společnost zaměřena na genderovou rovnost a stírání společenských rozdílů mezi mužem a ženou, policejní statistiky jasně dokazují, že muži se dopouští trestných činů mnohem častěji než ženy. Tento rozdíl může být zapříčiněn přirozeně vyšší agresivitou mužů. Ta je způsobena hlavně vyššími hodnotami hormonu testosteronu, který ovlivňuje fungování mozku i tělesnou konstituci.⁵⁶

Odlíšný způsob výchovy dívek a chlapců je dalším důležitým činitelem, který může mít vliv na rozdíly v páchání trestné činnosti. Dívky jsou více

⁵⁴ Zaostřeno na drogy. Dědičnost látkových závislostí, podíl genetické výbavy na vzniku závislostí. In: *drogy-info.cz*. [online]. Praha, Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti, 2007. [cit. 3.12.2021]. Dostupné z: https://www.drogy-info.cz/data/obj_files/4609/583/Zaostreno_na_drogy_200703.pdf

GŘIVNA Tomáš, MIROSLAV SCHEINOST, IVANA ZOUBKOVÁ a kol. Kriminologie. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. 536 s., ISBN 978-80-7598-554-5 s. 497

⁵⁵ Tamtéž

⁵⁶ MATOUŠEK, Oldřich a Andrea MATOUŠKOVÁ. Mládež a delikvence: možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-825-8. s. 33

kontrolovány a hlídány než chlapci, a to jak ze strany rodičů, tak i školních pedagogů. Naopak chlapci jsou vychováni volnější formou a v případě pochybení k nim společnost přistupuje mírněji než k dívkám, od kterých je očekávána větší empatie a poslušnost. Chlapce více ovlivňuje vrstevnická parta, dívky mají naopak silnější vazbu na rodinu.⁵⁷

Sears, Maccobyová a Levin ve své knize Vzorce výchovy dětí (Patterns of Child Rearing) prokazatelně našli odlišnosti ve výchově dívek a chlapců, které mohou mít dopad na pozdější osobnost jedince (zkoumaný vzorek činil 379 pětiletých dětí). Největší rozdíly mezi pohlavími byli zjištěny v agresivitě dětí i v přístupu rodičů k ní. Chlapcům rodiče tolerovali agresivní chování vůči vrstevníkům více než dívkám, například byli na rozdíl od dívek rodiči podněcováni se fyzicky bránit při útoku jiného dítěte. Agrese vůči rodičům nebyla dívkám tolerována vůbec, naopak k chlapcům byli rodiče mírnější, ve vztahu k rodičům měli dokonce větší prostor projevit svůj názor. Některé matky měly dokonce tendenci zaměňovat agresivitu ze strany chlapce s projevem „klukoviny“.⁵⁸

Specifičnost ve výchově dívek je dána především potlačováním agresivity a všech jejích projevů, což může být jeden z důvodů, proč dívky volí při konfliktech spíše slovní formu agrese a častěji projevují tzv. prosociální agresivitu, která je konformní k společenským normám, nebo proč ženy projevují k agresi negativní postoj a jsou méně ochotné ji uzнат.⁵⁹

Rozdílnosti v agresivitě obou pohlaví se poté odráží i v druhu trestných činů páchaných v dospělosti. Muži se častěji dopouští agrese jak proti jinému člověku, tak i proti vlastní osobě a mají tudíž vysoké zastoupení jak v oblasti násilných trestných činů, tak i ve statistikách sebevražd. Ženy nejčastěji páchají spíše majetkovou trestnou činností, naopak násilných trestných činů se dopouští ojediněle.⁶⁰

⁵⁷ MATOUŠEK, Oldřich a Andrea MATOUŠKOVÁ. Mládež a delikvence: možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-825-8. s. 33

⁵⁸ OAKLEYOVÁ, A. Pohlaví, gender a společnost. 1. vyd. Praha: Portál, 2000, s. 54-56

⁵⁹ Tamtéž, s. 56

⁶⁰ Tamtéž, s. 57

Oakleyová upozorňuje i na shovívavější přístup soudů k ženám, který může mít za následek méně odsouzených žen. To nicméně doložila i analýza ukládaných trestů provedenou IKSP, ze které vyplynulo, že soudy se mnohdy snaží mírnit ženám tresty i za cenu, že poruší zákonné podmínky. U mužů je tento přístup soudu vzácný.⁶¹

5.1.3 Psychologické faktory

Poruchy chování

Poruchy chování se vyskytují přibližně u 10–15 % dětí školního věku. Chlapci jsou touto diagnózou postiženi více než dívky, a to v poměru 4:1, někteří autoři uvádějí poměr dokonce 12:1. Rizikovými faktory pro vznik poruch chování je nízký socioekonomický status a disfunkční rodinné zázemí. Poruchy chování jsou také mnohem častější u dětí, jejichž rodiče se projevují antisociálně. Při rozvoji poruchy osobnosti nicméně mohou kromě sociálních faktorů hrát roli i faktory psychologické a biologické.⁶²

Na poruchy chování nelze nahlížet pouze jako na rizikové či problémové chování, protože to je v určité míře pro dospívající normální jev, který není potřeba dále sledovat a kontrolovat. Poruchy chování jsou podle Mezinárodní klasifikace nemocí (F19)⁶³ charakterizovány jako opakované a přetrvávající agresivní, asociální nebo vzdorovité chování. V tomto případě se nejedná jen o jednorázovou záležitost, ale dané charakteristiky chování by se měly projevovat trvale (nejméně šest měsíců). Diagnóza je založena na následujících projevech chování:

- a) krutost k lidem i zvířatům,
- b) participace na rvačkách nebo týrání,
- c) závažné ničení majetku, žhářství,

⁶¹ OAKLEYOVÁ, A. Pohlaví, gender a společnost. 1. vyd. Praha: Portál, 2000, s. 57
GRÍVNA Tomáš, Miroslav SCHEINOST, Ivana ZOUBKOVÁ a kol. Kriminologie. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. 536 s., ISBN 978-80-7598-554-5 s. 106

⁶² HUTYROVÁ, Miluše. Děti a problémy v chování: etopedie v praxi. Praha: Portál, 2019. ISBN 978-80-262-1523-3. s. 73-74

⁶³ Poruchy chování, F91. Mezinárodní klasifikace nemocí. [online]. [cit 5.12.2021]. Dostupné z: <https://mkn10.uzis.cz/prohlizec/F91>

- d) lhaní,
- e) záškoláctví a útěky z domova,
- f) výbuchy vzteku a neposlušnost.⁶⁴

Děti, které trpí poruchou chování jsou dle mezinárodních statistik ohroženy negativními psychosociálními jevy více než děti, které tuto diagnózu nemají diagnostikovanou. Častěji se stávají oběťmi týrání, zneužívání a zanedbávání. Ve školním prostředí podávají horší výkony, a proto se u nich častěji objevuje záškoláctví.⁶⁵

Poruchy chování v dětství mohou predikovat rizikové chování v adolescenci a dospělosti. U chlapců, kteří do 15 let věku vykazují šest a více symptomů poruchy chování, je 49% pravděpodobnost, že se u nich později vyvine v poruchu osobnosti, u dívek se stejným počtem symptomů je pravděpodobnost 33 %. Poruchy osobnosti jsou pak poměrně časté u dospělých lidí, kteří jsou ve výkonu trestu odnětí svobody, a u lidí, kteří byli během svého života alespoň jednou uvězněni.⁶⁶

Poruchy osobnosti

Poruchy osobnosti jsou tvořeny kombinací temperamentových a charakterových rysů, které se svou specifičností výrazně liší od rysů přítomných u většiny populace. Jde o hluboce zakořeněné a trvalé vzorce chování, které reagují na široký okruh osobních a sociálních situací. Některá z poruch osobnosti se vyskytuje přibližně u 6–9 % obyvatel, nicméně některé výzkumy udávají prevalenci dokonce 10–15 %.⁶⁷

Jedinci trpící poruchou osobnosti jsou typičtí osobní nepohodou, která může být v pozdějším stadiu spojena i se zhoršením pracovních výkonů a společenských vztahů. Pokud se u nich objeví frustrace, snadno podléhají úzkosti a depresi, mohou se u nich objevit somatoformní poruchy a jsou

⁶⁴ HUTYROVÁ, Miluše. Děti a problémy v chování: etopedie v praxi. Praha: Portál, 2019. ISBN 978-80-262-1523-3. s. 73-74

⁶⁵ PTÁČEK, Radek. Poruchy chování v dětském věku. [online]. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. [cit. 5.12.2021]. Dostupné z: <http://www.vyzkum-mladez.cz/zprava/1378735909.pdf>

⁶⁶ Tamtéž

⁶⁷ PRAŠKO, Ján. Poruchy osobnosti. 2. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-558-5. s. 15

náchylnější i k rozvoji závislosti na návykových látkách. Jejich společensky nekonformní chování způsobuje konflikty s okolím, které i na samotného jedince působí velmi negativně. Většinou kvůli svému chování nepocítují sebereflexi ani pocit viny, protože mají pocit, že jde o součást jejich osobnosti, která se neliší od normálu. V případě, že jejich vzorce chování nevedou k naplnění potřeb, vyjadřují nespokojenost a odkazují na nespravedlnost ostatních vůči jejich osobě.⁶⁸

Na vznik poruchy osobnosti má vliv především dědičnost, vedle které nelze opomenout i důležitost psychosociálních vlivů. Významnou roli zde hraje především rodinné prostředí v raném dětství, které utváří postoje dítěte a jeho vztah k okolnímu světu. Nefunkční rodinné prostředí může vytvořit predispozici dítěte k některé z poruch osobnosti. Mezi negativní faktory, které nesou tuto potenci, patří především neúplnost rodiny, konfliktní rodinné zázemí nebo přísný, ale i příliš volný způsob výchovy dítěte. Vedle vlivu rodiny na dítě působí i řada dalších faktorů například vliv školy, vrstevníků v partě a médií.⁶⁹

Ve spojitosti s trestnou činností je středem zájmu kriminologů *převážně disociální porucha osobnosti*. Dle odhadů je mezi pachateli trestných činů zhruba 30 % jedinců, kteří trpí touto poruchou osobnosti, což je daleko více než v případě netrestané populace. Velké zastoupení je i mezi recidivisty. Pachatelé s disociální poruchou osobnosti páchají trestný čin s přesvědčením, že nemohou být orgány činnými v trestním řízení dopadeni, a proto ho páchají opakovaně. V případě dopadení neprožívají pocit viny, nejsou schopni empatie k obětem a za svůj neúspěch obviňují druhé (vládu, společnost, úřady).⁷⁰

⁶⁸ PRAŠKO, Ján. Poruchy osobnosti. 2. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-558-5. s. 18-19

⁶⁹ Tamtéž s. 20-21

⁷⁰ GRÍVNA Tomáš, Miroslav SCHEINOST, Ivana ZOUBKOVÁ a kol. Kriminologie. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. 536 s., ISBN 978-80-7598-554-5 s. 100-101
RABOCH, Jiří a Petr ZVOLSKÝ, et al. Psychiatrie. první vydání. Praha: Galén, 2001. 622 s. ISBN 80-7262-140-8. s. 330

Jedince s disociálními sklony lze rozpoznat již v dětství. Mezi typické projevy v dětském věku patří krádeže, záškoláctví, lhaní, útěky z domova, vyvolávání rvaček, mučení zvířat a šikana vrstevníků.⁷¹

Intelekt

Poměrně rozšířenou teorií byla v kriminologii koncepce oligofrenního pachatele. Od 20. století se vznikem Binetova a Simonova inteligenčního testu započalo mimo jiné i testování inteligence vězňů. První provedené studie prokázaly vysoký výskyt oligofrenů v kriminální populaci, z čehož se začalo mylně usuzovat, že nízká inteligence je sama o sobě příčinou delikventního chování.⁷²

Řada dnešních studií tuto kauzalitu již zpochybnila, nicméně i nadále moderní výzkumy prokazují, že kriminální a delikventní jedinci vykazují mírně sníženou inteligenci. Na našem území byl také opakovaně prokázán vysoký výskyt mentálně podprůměrných delikventů mezi mladistvými. I přes tato zjištění nelze interpretovat nízkou inteligenci jako přímou příčinu trestné činnosti, vždy jde o působení více faktorů. Děti a mladiství, kteří se potýkají s nízkou inteligencí, mají problémy podávat dostatečné školní výkony a je pro ně složitější se adaptovat na školní prostředí. Frustraci z pocitu nedostatečnosti si poté kompenzují záškoláctvím, toulkami, vandalismem nebo jiným delikventním chováním. Je také obecně známo, že mentálně retardovaní jedinci jsou více sugestibilní. Z toho důvodu se mohou nechat lehce zmanipulovat jinými ke kriminálnímu jednání.⁷³

⁷¹ RABOCH, Jiří a Petr ZVOLSKÝ, et al. Psychiatrie. první vydání. Praha: Galén, 2001. 622 s. ISBN 80-7262-140-8. s. 330-331

VÁLKOVÁ, Helena, Josef KUČHTA a Jana HULMÁKOVÁ a kol. Základy kriminologie a trestní politiky. 3. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2019. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 978-80-7400-732-3. s. 75

⁷² NOVOTNÝ, Oto. Kriminologie. 2., přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2004. ISBN 80-7357-026-2. s. 88-89

⁷³ GRIVNA Tomáš, Miroslav SCHEINOST, Ivana ZOUBKOVÁ a kol. Kriminologie. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. 536 s., ISBN 978-80-7598-554-5 s. 98-99

5.2 Exogenní příčiny

5.2.1 Rodina

Rodina je pro dítě nejdůležitějším sociálním prostředím, ve kterém dochází k prvotnímu formování osobnosti a tzv. primární socializaci dítěte. Dítě si prostřednictvím rodiny vytváří vlastní hodnotovou orientaci a osvojuje si základní morální hodnoty a společenské normy. Rodina by měla fungovat jako zprostředkovatel společenských hodnot a postojů a poskytnout dítěti kvalitní přípravu na plné zařazení do širšího společenského prostředí. V případě, že rodina neplní svou funkci, dítě nedostává potřebné podněty a rodinné zázemí je nestabilní, stává se rodina i v tomto případě hlavním významným faktorem, který může vést k rozvoji kriminální kariéry dítěte.⁷⁴

Delikventní mládež obvykle pochází z rozvrácených, sociálně slabších a neúplných rodin, ve kterých se vyskytují sociálně patologické jevy (alkoholismus, nezaměstnanost, prostituce, trestná činnost), ale také z výchovných ústavů. V současnosti mají největší podíl na trestné činnosti právě děti, které pochází z výchovných ústavů. Trestnou činnost páchají jak v době, kdy ho obývají, tak i po jeho opuštění. V poslední době lze pozorovat i nárůst delikventů tzv. „zlaté mládeže“, kteří vyrůstají v ekonomickém nadbytku. Rodiče těchto dětí nemají z důvodu pracovní vytíženosti přehled o jejich mimoškolních aktivitách, a tak se děti trestnou činností snaží zahnat nudu a získat peněžní prostředky na svůj nákladný způsob života, často mívají pocit nestíhatelnosti a nedotknutelnosti a hledají vzrušení za každou cenu.⁷⁵

⁷⁴ ZÁRYBNICKÝ, Lukáš. Černobílé vnímání společnosti mladistvých pachatelů. Trestní právo. 2014, roč. 18, č. 2, s. 17-22

⁷⁵ Informace pro RVPPK o naplňování doporučení vyplývajících z materiálu „Rozbor situace dětí a mladistvých ohrožených kriminalitou a kriminálně rizikovými jevy“ v letech 2018–2020. In: Prevenckriminality.cz. [online]. 13.11.2020. [cit. 7.12.2021]. Dostupné z: <https://prevenckriminality.cz/rozb-or-situace-deti-a-mladistvych-ohrozenych-kriminalitou-a-kriminalne-rizikovymi-jevy-v-letech-2018-2020/>

CHROMÝ, Jakub. Příčiny kriminality mládeže z pohledu sociálního prostředí. Právo a rodina. Č. 10/2010–12. ročník. s. 17-18

GRIVNA Tomáš, Miroslav SCHEINOST, Ivana ZOUBKOVÁ a kol. Kriminologie. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. 536 s., ISBN 978-80-7598-554-5. s. 502

Rodina je ale daleko složitější sociální konstrukt, na který nelze nahlížet jen jako na celek, protože i uvnitř zdánlivě fungujících rodin může docházet k potenciálně rizikovým událostem, které mohou formovat dítě prokriminálně.

Přípravenost rodičů na výchovu dítěte je základem harmonického rodinného zázemí. Způsob, jakým rodina vzniká ovlivňuje její budoucí strukturu, dynamiku a funkčnost. Na vznik pozdější delikvence dítěte může mít vliv nízký věk rodičů při vstupu do manželství. Takový svazek je založen na krátkodobé známosti, která nestojí na pevných základech. Mladí manželé a partneři nemají dostatek času prodiskutovat důležitá témata, která se dotýkají vzniku nové rodiny, například jaký styl výchovy bude preferován a jak sladit nově vzniklou sociální roli s rolí zájmovou a profesionální.⁷⁶

Z posledních výzkumů vyplývá, že 10 % dětí na našem území pochází z nechtěného těhotenství. *Nechtěné dítě* je obklopeno řadou negativních vlivů, a to již během těhotenství, protože je vystaveno stresu matky a její duševní nepohody. Po narození ovlivňuje dítě špatné a nestabilizované rodinné prostředí. Podle posledních psychologických výzkumů bylo zjištěno, že nechtěné děti více trpí vývojovými nedostatky a odchylkami, narozdíl od dětí chtěných jsou více nemocné a častěji v péči lékařů. Dále bylo zjištěno, že takové děti mají větší problémy ve škole i přes skutečnost, že vykazují stejné intelektové schopnosti, jako děti chtěné. Ze strany rodičů, pedagogů i spolužáků byly nepříznivě hodnoceny jejich charakterové vlastnosti a postoj k práci. I přes stejné počáteční biologické podmínky mají nechtěné děti ve výsledku méně optimistické vyhlídky pro další život a společenské zařazení do společnosti.⁷⁷

Nepřítomnost mužského a ženského vzoru nebo *ztráta jednoho rodiče* jsou dalšími rodinnými faktory, které mohou formovat dítě delikventně a negativně ovlivňují jeho citový a sociální vývoj. Mezi psychiatrickými pacienty a mladistvými delikventy je častým jevem absence jednoho z rodičů. Neúplná rodina má značný vliv na zločinnost mládeže a pozdější vznik toxikomanie. Ztráta otce je podle studií pro děti velmi významná především v předškolním věku. V případě absence otce

⁷⁶ NOVOTNÝ, Oto. Kriminologie. 2., přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2004. ISBN 80-7357-026-2. s. 392

⁷⁷ MATĚJČEK, Zdeněk. Rodiče a děti. Třetí, upravené vydání (ve Vyšehradu první). Praha: Vyšehrad, 2017. ISBN 978-80-7429-797-7. s. 341-343

může u chlapců docházet k problémům spojeným s nedostatkem autority, dívky si prostřednictvím otce utváří vztah k jiným mužům a vytváří si vnitřní představu o svém budoucím partnerovi. Případy, ve kterých dítě vychovává osamělý otec, jsou vzácné. Pokud se tak stane, pak funkci matky často převezme jiná žena z rodinného kruhu.⁷⁸

V případě *příchodu jiného partnera do rodiny* dochází ke značným výchovným obtížím. Dítě, které zná rodinné poměry v rodině a je zvyklé na určitý styl výchovy, se setkává s odlišným a neznámým přístupem nevlastního rodiče.⁷⁹

V rodinách mladých pachatelů se často objevuje také *výchovné zanedbávání a nízká vzdělanostní úroveň*. Takové rodiny poté předávají svým dětem chybné vzorce chování a špatnou hodnotovou orientaci do života. V případě zanedbávání se stává, že rodiče, kteří cítí pocit viny, své dítě zahrnují hmotnými statky. Takový přístup může u dítěte způsobit materialistickou povahu, která často vede ke kriminální dráze. Rodiny se špatnou vzdělanostní úrovní často podceňují důležitost vzdělání, mnohdy nemají ani žádnou kvalifikaci a nemohou si tedy najít dobře placené zaměstnání.⁸⁰

5.2.2 Škola a školní prostředí

Škola je první oficiální institucí, která se podílí na vzdělávání mladého člověka a současně s tím utváří jeho názory a postoje a vychovává ho ke společenské konformitě. Dítě, které přichází z již známého rodinného prostředí, je ve školním prostředí konfrontováno s novými pravidly a normami, které musí respektovat. Ve škole dochází mezi vrstevníky k fúzi naučených vzorců chování, které si děti přinášejí z rodinného prostředí. V případě špatné výchovy a nedostatečné přípravy na školní poslání může mezi dětmi docházet ke špatným vlivům, předávání nevhodných postojů a asociálních behaviorálních vzorců.⁸¹

⁷⁸ MATĚJČEK, Zdeněk. *Rodiče a děti*. Třetí, upravené vydání (ve Vyšehradu první). Praha: Vyšehrad, 2017. ISBN 978-80-7429-797-7. s. 40, 69-73

LEMAN, Kevin. *Na otci záleží*. Praha: Návrat domů, c2008. ISBN 978-80-7255-175-0. s. 7

⁷⁹ GRIVNA Tomáš, Miroslav SCHEINOST, Ivana ZOUBKOVÁ a kol. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. 536 s., ISBN 978-80-7598-554-5. s. 500

⁸⁰ Tamtéž s. 502

⁸¹ Tamtéž s. 502

Problém může nastat při nesouladu nastavených pravidel školy a rodiny dítěte. Dítě, které je vychováno liberálně, se při vstupu do školního prostředí nedokáže chovat v rámci nastavených hranic školní instituce, protože jsou pro něj moc úzké. Naopak pro dítě, které je vychováno striktně, jsou školní pravidla širší než v případě rodinného prostředí. Takové dítě využívá široce nastavená pravidla školy k ventilování přísné výchovy a stává se tzv. „kultivovaným“ agresorem. Často takové děti bývají v očích učitelů oblíbené a dobře vychované, ale odchodem autority z dohledu začínají projevovat promyšlenou agresi vůči vybraným obětem, často za pomoci dalších spolužáků.⁸²

Důležitou roli v prevenci nekonformního chování zastává pedagogický sbor. Učitel je osobou, která má výrazný vliv na vzdělání a výchovu žáků. Je pro děti autoritou, která zpětně hodnotí jejich školní výkony a chování jak pomocí známek a poznámek, tak i slovně. Dále je důležitým zprostředkovatelem znalostí a obsahu předmětu, který vyučuje. Odbornost vyučujícího, styl výuky a způsob, jakým budou poskytnuty relevantní informace žákům je zásadní pro celý výukový proces. Učitel může přispět k vhodnému třídnímu klimatu tím, že se bude aktivně angažovat, bude trpělivý a spravedlivý a v případě asociálního chování ze strany žáků zvládne vhodně reagovat.⁸³

Naneštěstí se ze strany učitelů můžeme často setkávat se stigmatizací vůči problémovým dětem (tzv. labelling), která spočívá v subjektivním zařazení rizikového dítěte do skupiny žáků, kteří mají z pohledu učitele negativní charakteristiky. Často tak dochází ze strany pedagogů k vyloučení méně nadaných dětí formou přehlížení jejich pozitivní iniciativy nebo všemožných negativních reakcí na jejich chování a projevy ve třídě. Toto jednání může vést až k naplnění negativních prognóz ze strany žáka, který má potřebu si kompenzovat školní neúspěchy alternativní cestou delikvence.⁸⁴

⁸² MARTÍNEK, Zdeněk. Agresivita a kriminalita školní mládeže. Praha: Grada, 2009. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-2310-5. s. 69-71

⁸³ JELÍNEK, Jiří. *Kriminologie*. Praha: Leges, 2021. Teoretik. ISBN 978-80-7502-499-2. s. 580-581

⁸⁴ GRŮVNA Tomáš, Miroslav SCHEINOST, Ivana ZOUBKOVÁ a kol. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. 536 s., ISBN 978-80-7598-554-5. s. 502-503

MATOUŠEK, Oldřich a Andrea MATOUŠKOVÁ. *Mládež a delikvence: možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-825-8. s. 75

Učitelův nezájem a pranýřování vybraných jedinců před celou třídou mohou být příčinou následného šikanování spolužáky. Učitel tímto způsobem nastavuje pravidla chování a nepřímo v ostatních žácích vzbuzuje pocit oprávnění napadat nedostačivé jedince.⁸⁵

Důležitost chování ze strany učitele nelze podceňovat, protože jeho nevhodnost má podle výzkumů závažné a dlouhodobé negativní dopady na studenty. Žáci jsou méně spokojeni s komunikací během výuky, zhoršuje se jejich motivace k učení, zvědavost a mají větší problém s kognitivním a afektivním učením. Nevhodné chování učitele může mít za následek také zhoršení sebepojetí studenta, zvyšuje školní stres žáků a může vést k vážným somatickým potížím.⁸⁶

Dítě, které cítí frustraci z napjatého školního prostředí, špatných vztahů mezi učitelem a žáky a nedostatečných školních výkonů, se často uchyluje k záškoláctví. Záškoláctví neboli úmyslné zameškávání školního vyučování je jedním z nejčastějších důvodů k nedokončení povinné školní docházky a podle kriminologických výzkumů se často váže k počátku kriminální kariéry. V České republice je záškoláctví dlouhodobě nejčastějším projevem rizikového chování ve školách. Ve školním roce 2019/2020 vykázal každý desátý žák střední školy neomluvenou absenci.⁸⁷

Dalším problémem posledních let je také nedostatečný respekt k profesi učitele ze strany rodičů. Až 40 % ředitelů základních škol uvedlo, že pocítují horší přístup rodičů dětí ke škole i k pedagogickému sboru. Rodiče snižují autoritu

⁸⁵ Tamtéž

⁸⁶ MAREŠ, Jiří. Nevhodné chování k žákům a studentům. [online]. Studia paedagogica roč. 18, č. 1, rok 2013. [cit. 8.12.2021]. Dostupné z: <https://www.phil.muni.cz/journals/index.php/studia-paedagogica/article/view/494>

⁸⁷ MARTÍNEK, Zdeněk. Agresivita a kriminalita školní mládeže. Praha: Grada, 2009. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-2310-5. s. 97

GŘIVNA Tomáš, Miroslav SCHEINOST, Ivana ZOUBKOVÁ a kol. Kriminologie. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. 536 s., ISBN 978-80-7598-554-5. s. 503

Kvalita a efektivita vzdělávání a vzdělávací soustavy ve školním roce 2019/2020. Výroční zpráva České školní inspekce. [online]. 2020. [cit. 9.12.2021]. Dostupné z: [https://www.csicr.cz/cz/Dokumenty/Vyrocní-zpravy/Kvalita-a-efektivita-vzdelavani-a-vzdelavaci-s-\(3\)](https://www.csicr.cz/cz/Dokumenty/Vyrocní-zpravy/Kvalita-a-efektivita-vzdelavani-a-vzdelavaci-s-(3))

profesorského sboru tím, že omlouvají kázeňská provinění svých dětí a přesouvají odpovědnost za výchovu dětí na školu.⁸⁸

Šikana je celospolečenský problém, který se týká především školního prostředí. V posledních letech navíc podle pedagogů dochází k nárůstu agresivního chování žáků. Podle výroční zprávy České školní inspekce (ČŠI)⁸⁹ se ve školním roce 2018/2019 šikana vyskytovala ve 41,4 % kontrolovaných základních škol a 36,7 % středních škol. Ani provedené výzkumy šikany na školách nejsou o moc pozitivnější. Některé výzkumy uvádějí až 50% pravděpodobnost, že se žák stane během studia obětí šikany. Školy v České republice mají problém odhalit šikanu v počátečních stádiích, v případě zjištění výskytu šikany je častým jevem následné bagatelizování tohoto jednání. V krajních případech dochází i k utajení výskytu šikany před veřejností ze snahy školy zachovat si dobré jméno. Česká republika je jednou z mála evropských zemí, které mají problém s vysokou mírou šikany na školách. I přes tuto skutečnost je 60 % pedagogů v této oblasti nedostatečně vzděláváno. Z toho důvodu není většina českých škol na šikanu patřičně připravena.⁹⁰

Šikana je jednání, které spočívá v úmyslné a opakované agresi vůči jednotlivci či skupině, jehož záměrem je ublížit. Dochází zde také k nerovnosti postavení agresora a oběti, která se nedokáže proti tomuto jednání účinně bránit. Šikana může mít více podob (skrytá, zjevná) a má také několik vývojových stádií, které se liší intenzitou a podílem fyzických útoků.⁹¹

⁸⁸ CHROMÝ, Jakub. Příčiny kriminality mládeže z pohledu sociálního prostředí. Právo a rodina. Č. 10/2010–12. ročník. s. 18

TEŠÍNSKÁ, Michaela. Nevhodné chování žáků vůči učitelům je třeba řešit hned v počátku. In: ceskapozice.lidovky.cz. [online] 15.1.2019. [cit. 9.12.2021]. Dostupné z: https://ceskapozice.lidovky.cz/tema/nevhodne-chovani-zaku-vuci-ucitelum-je-treba-resit-hned-v-pocatku.A190111_125925_pozice-tema_lube

⁸⁹ Kvalita a efektivita vzdělávání a vzdělávací soustavy ve školním roce 2019/2020. Výroční zpráva České školní inspekce. [online]. 2020. [cit. 9.12.2021]. Dostupné z: [https://www.csicr.cz/cz/Dokumenty/Vyrocní-zpravy/Kvalita-a-efektivita-vzdelavani-a-vzdelavaci-s-\(3\)](https://www.csicr.cz/cz/Dokumenty/Vyrocní-zpravy/Kvalita-a-efektivita-vzdelavani-a-vzdelavaci-s-(3))

⁹⁰ HRONOVÁ, Zuzana. Šikanu na českých školách zažil každý čtvrtý žák. In: *Aktualne.cz*. [online]. [cit. 10.12.2021]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/sikanu-na-ceskych-skolach-zazil-kazdy-ctvrty-zak/r~bc1397c60a0811eb9d74ac1f6b220ee8/>

KABÍČEK, Pavel, Ladislav CSÉMY a Jana HAMANOVÁ. Rizikové chování v dospívání a jeho vztah ke zdraví. Praha: Triton, 2014. ISBN 978-80-7387-793-4. s. 151-152

⁹¹ Tamtéž s. 151

GRIVNA Tomáš, Miroslav SCHEINOST, Ivana ZOUBKOVÁ a kol. Kriminologie. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. 536 s., ISBN 978-80-7598-554-5. s. 475

Mezi důsledky šikany u oběti patří zejména nízké sebevědomí, špatný vztah ke škole, poruchy spánku, nedostatečné studijní výsledky a v extrémních případech může dojít i k rozvoji psychosomatických a kardiovaskulárních onemocnění nebo k sebevraždě. U agresorů bylo v dospělosti zjištěno více konfliktů se zákonem, prohloubení špatných charakterových vlastností a asociální postoje. Ženy agresorky navíc vykazují větší krutost k vlastním dětem.⁹²

5.2.3 Vliv vrstevníků a společnosti

Během vývoje dítěte je kontakt s vrstevníky stále významnější. V pubertě se vrstevnická parta stává pro jedince nejdůležitější referenční skupinou, která utváří jeho osobní identitu. Mladý člověk se skrz členství v partě emancipuje od rodiny a školy, které fungují převážně jako autorita, učí se komunikovat a interagovat s jedinci, kteří jsou mu společensky rovni. Členství v partě pro jedince přináší spoustu benefitů, ale může být i zdrojem delikventního chování.⁹³

K členství v delikventní partě inklinují spíše jedinci, kteří pocházejí z nefunkčních rodin. Je tomu tak převážně z důvodu, že členství ve vrstevnické skupině mládeže vyžaduje splnění více podmínek než členství v jiných skupinách. Členové party mají obvykle svůj způsob vyjadřování, chování, jednotné postoje ke škole, k rodině a k životu. Pro to, aby byl jedinec přijat do pozitivně orientované vrstevnické skupiny, musí být navíc patřičně osobnostně a sociálně vybaven. Pro členství v delikventní skupině naopak stačí, aby byl jedinec postižen sociálními problémy a byl ochoten podrobit se určité hierarchické struktuře a nekonformnímu způsobu chování delikventní party.⁹⁴

Dnešní mládež tráví více času s vrstevníky než v rodinném kruhu. Pokud v roce 2007 s rodinou trávily čas dvě pětiny dětí, v roce 2013 už to byla jen jedna pětina. Dle výzkumu provedeného v České republice vyplývá, že děti, které tráví

⁹² Děti a jejich problémy: sborník studií. In: *vyzkum-mladez.cz*. [online]. Praha: Sdružení Linka bezpečí, 2005. ISBN 80-239-4482-7. [cit. 10.12.2021]. Dostupné z: <http://www.vyzkum-mladez.cz/zprava/1378729855.pdf>

⁹³ MATOUŠEK, Oldřich a Andrea MATOUŠKOVÁ. Mládež a delikvence: možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-825-8. s. 81

⁹⁴ Tamtéž s. 83

GRIVNA Tomáš, Miroslav SCHEINOST, Ivana ZOUBKOVÁ a kol. Kriminologie. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. 536 s., ISBN 978-80-7598-554-5. s. 503

svůj volný čas s rodinou, mají menší tendenci k delikventnímu chování. Protektivním faktorem je i to, že rodiče mají pojetí o tom, jak a kde jejich dítě tráví volný čas. Naopak více zkušeností s delikventním chováním mají jedinci, kteří tráví čas s jedním až třemi kamarády, ale také ti, co tráví čas sami. Nicméně s počtem kamarádů se zvyšuje i pravděpodobnost individuální delikvence.⁹⁵

5.2.4 Vliv médií

O tom, jaký vliv mají média na mládež a na jejich chování, se vyskytuje nepřeberné množství názorů. V obecném měřítku mohou média ovlivňovat veřejnost pozitivně i negativně. Na jedné straně média zobrazují násilí a prezentují špatné vzorce chování, mohou ale hrát mimo jiné významnou roli v boji proti zločinu, ať už formou situační prevence nebo odhadováním pochybných aktivit, kauz politiků a jiných veřejně známých osob.⁹⁶

Média zaujímají velkou část v mimoškolních aktivitách dnešních dětí a silně ovlivňují jejich hodnotovou orientaci, názory a postoje. Z důvodu nedokončeného psychosociálního vývoje se děti stávají rizikovou skupinou, která je obsahem médií více ovlivnitelná než zbytek populace. Děti jsou již v dětských pořadech vystavovány různým druhům násilí, což v nich může vyvolat pocit legitimacy a funkčnosti násilného chování.⁹⁷

Jiráček a Köpplová⁹⁸ upozorňují, že sledování pořadů obsahujících násilí může mít nepříznivý dopad na diváky. Důležitým se jeví převážně způsob, jakým je násilí v pořadu zobrazováno. Rizikovým zobrazením může být přitažlivost a krása násilníka, prezentace násilí jako zaručené řešení sporu, když násilník vyvázne bez následků, nebo není vysvětlen důvod násilného výpadu v pořadu atd.

⁹⁵ KRULICHOVÁ, Eva, Zuzana PODANÁ a Jiří BURIÁNEK. Delikvence mládeže: trendy a souvislosti. Praha: Triton, 2015. ISBN 978-80-7387-860-3. s. 117-121

⁹⁶ ZOUBKOVÁ, Ivana a kol. Kriminologický slovník. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. ISBN 978-80-7380-312-4. s. 105-106

⁹⁷ FIRSTOVÁ, Jana. Kriminalita mládeže v sociálních souvislostech. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. ISBN 978-80-7380-521-0. s. 110

⁹⁸ JIRÁK, Jan a Barbara KÖPPLOVÁ. Masová média. 2., přepracované vydání. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0743-6. s. 338-339

Trampota ⁹⁹ dodává, že kontext, v jakém je násilí zobrazeno, je daleko důležitější než zobrazení násilí samotného a může na diváka zapůsobit i odstrašujícím dojmem. Jinak bude působit pořad, ve kterém je násilí heroizováno a jinak zapůsobí dokument o koncentračních táborech.

Některé studie dokládají, že již roční děti, dokážou napodobovat situace a chování, které zhlédly v televizi, například kreslené pořady, ve kterých se postavy chovají agresivně, zvyšují fyzickou aktivitu a agresivitu dětí z mateřských škol. Známý je tzv. pondělní syndrom, kterým je nazývána situace, ve které se děti ve školách a školkách odreagovávají z agresivity získané během víkendového sledování televize a internetu.¹⁰⁰

Násilí se neobjevuje pouze v televizních pořadech, ale je také obsahem řady počítačových her, které jsou díky technickému pokroku daleko realističtější než dříve. Čím dál častěji se ve společnosti můžeme setkat s názory a výzkumy, které poukazují na to, že násilné počítačové hry mohou vzbudit v dítěti agresivitu. V případě počítačových her zobrazujících násilí dochází především k instrumentálnímu učení násilí v podobě odměn za každé zabití „nepřítele“ bez současné empatie k oběti útoku.¹⁰¹

Reklamy sice působí na publikum jiným způsobem než násilí, ale mají potenci dítě formovat prokriminálně hlavně v oblasti majetkové trestné činnosti. Suchý¹⁰² dodává, že reklama je na děti přímo cílená a snaží se u nich vytvořit vazby na produkty a služby, které jsou primárně určeny dospělým (auta, elektronika, služby bank aj.). Toho reklamy dosahují volbou chytlavých sloganů a znělek, které se dají jednoduše zapamatovat. Tímto se vyvábí tlak na mládež,

⁹⁹ Trampota, Tomáš a Klimeš, Jeroným. Je násilí zobrazované v médiích důležitým faktorem způsobujícím kriminalitu dětí a mládeže? Literární noviny, 2005, 16(35), s. 14. ISSN 1210-0021.

¹⁰⁰ MATOUŠEK, Oldřich a Andrea MATOUŠKOVÁ. Mládež a delikvence: možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-825-8. s. 102–103

FIRSTOVÁ, Jana. Kriminalita mládeže v sociálních souvislostech. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. ISBN 978-80-7380-521-0. s. 111

¹⁰¹ Mají násilné videohry vliv na dětskou agresivitu? Nová studie potvrdila, že ano. In: ct24.ceskatelevize.cz. [online]. 5.10.2018. [cit. 18.12.2021]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/veda/2612621-maji-nasilne-videohry-vliv-na-detskou-agresivitu-nova-studie-potvrdila-ze-ano>

SUCHÝ, Adam. Mediální zlo - mýty a realita: souvislost mezi sledováním televize a agresivitou u dětí. V Praze: Triton, 2007. Psyché (Triton). ISBN 978-80-7254-926-9. s. 42

¹⁰² Tamtéž s. 60

kteřá podléhá momentálním trendům více než zbytek populace a formuje v ní materialistické tendence.

Množství času, které dnešní mládež tráví s médii, je alarmující. Projekt EU Kids Online ¹⁰³ porovnával množství času, které děti trávily na internetu v roce 2010 s rokem 2020. Z výsledků vyplývá, že v některých zemích se čas strávený online zdvojnásobil. Autoři ale dodávají, že není jednoduché zjistit skutečný čas, který děti tráví online z toho důvodu, že téměř každé dítě vlastní mobilní telefon, díky kterému se mohou být online téměř neustále (včetně sledování filmů).

Tato studie se zaměřovala i na české děti. Výsledky studie dokládají, že 84 % českých dětí mezi 9–17 lety používají mobilní telefony jako primární přístupové médium k internetu. Podle zprávy jsou některé české děti na internetu vystaveny škodlivému obsahu alespoň jednou za měsíc – 27 % dětí se setkalo s nějakou formou nenávisných zpráv, 19 % dětí na internetu vidělo krvavé nebo násilné snímky a 17 % dětí se na internetu setkalo se stránkami, které nabádají k poruchám příjmu potravy. ¹⁰⁴

V případě typu aktivity na internetu je třeba zmínit i rozdíly v pohlaví. Chlapci více než dívky dostávají zprávy se sexuálním podtextem, dívky naopak častěji dostávají zprávy, které požadují sdílení takových zpráv. Dívky jsou častěji vystaveny online obsahu, který glorifikuje extrémně hubená těla. Chlapci utrací více peněz za hry a aplikace a také jsou častěji vystaveni počítačovým virům. Ve spojitosti s kyberšikanou je mezi chlapci více agresorů (nejvíce agresorů bylo zjištěno u chlapců mezi 13 až 17 lety).¹⁰⁵

Pandemie COVID-19 a s ní spojené restriktce v podobě distančního studia způsobily, že děti trávily čas s moderními technologiemi nejen ve svém volném čase, ale také v rámci školní výuky. Tím se mládež vystavuje zvýšenému riziku

¹⁰³ Smahel, D., Machackova, H., Mascheroni, G., Dedkova, L., Staksrud, E., Ólafsson, K., Livingstone, S., and Hasebrink, U. (2020). EU Kids Online 2020: Survey results from 19 countries. EU Kids Online. [online]. [cit. 12.1.2022]. Dostupné z: <https://doi.org/10.21953/lse.47fdeqj01of0>

¹⁰⁴ Smahel, D., Machackova, H., Mascheroni, G., Dedkova, L., Staksrud, E., Ólafsson, K., Livingstone, S., and Hasebrink, U. (2020). EU Kids Online 2020: Survey results from 19 countries. EU Kids Online. [online]. [cit. 12.1.2022]. Dostupné z: <https://doi.org/10.21953/lse.47fdeqj01of0>

¹⁰⁵ Tamtéž

útoků predátorů. Podle zprávy nadace Internet Watch Foundation došlo během minulého roku k trojnásobnému zvýšení případů zneužívání dětí na internetu. Také Linka bezpečí v průběhu pandemie COVID-19 registrovala 30% nárůst hovorů spojených s internetem (včetně sexuálního zneužívání). V případě kyberšikany registrovala Linka bezpečí v roce 2020 67% navýšení oproti roku 2019.¹⁰⁶

¹⁰⁶ Three-fold increase of abuse imagery of 7-10-year-olds as IWF detects more child sexual abuse material online than ever before. Internet Watch Foundation. [online] 13.1.2022. [cit. 18.1.2022]. Dostupné z: <https://www.iwf.org.uk/news-media/news/three-fold-increase-of-abuse-imagery-of-7-10-year-olds-as-iwf-detects-more-child-sexual-abuse-material-online-than-ever-before/>
Děti řeší nejčastěji psychické potíže. Tisková zpráva Linky bezpečí. In: spolek.linkabezpeci.cz. [online]. [cit. 18.1.2022]. Dostupné z: <https://spolek.linkabezpeci.cz/getattachment/Pro-media/Tiskove-zpravy/TZ-Linka-bezpeci-Deti-resi-nejcastěji-psychicke-potize-2020.pdf.aspx>
Vliv epidemie koronaviru na nárůst duševních onemocnění u Čechů projednala Rada vlády pro duševní zdraví. Tisková zpráva Ministerstva zdravotnictví ČR. In: [mzcr.cz](https://www.mzcr.cz). [online]. 16.7.2020. [cit. 18.1.2022]. Dostupné z: <https://www.mzcr.cz/tiskove-centrum-mz/vliv-epidemie-koronaviru-na-narust-dusevnych-onemocneni-u-cechu-projednala-rada-vlady-pro-dusevni-zdravi/>

6 Trestněprávní důsledky kriminality mládeže

6.1 Odpovědnost mládeže za protiprávní činy

Odpovědnost mládeže za protiprávní činy upravuje zákon č. 218/2003 o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže. Aby mohl být mladistvý odpovědný za spáchání provinění, musí stejně jako dospělý pachatel naplnit všechny znaky skutkové podstaty trestného činu. U mladistvých je kromě věku a přičetnosti navíc přidána podmínka rozumové a mravnostní vyspělosti. Tato podmínka umožňuje, aby byl každý případ posuzován individuálně vzhledem k osobnosti pachatele, protože dospívání je proces, který u každého mladistvého neprobíhá stejně. V případě, že pachatel nedosáhl dostatečné rozumové a mravní vyspělosti, je soudům ponechána možnost nevyvozovat trestní odpovědnost z důvodu nedostatečné zralosti mladistvého, která je vyvolána jeho opožděným sociálním vývojem. Dítě mladší patnácti let není trestně odpovědné. Pokud se dítě mladší patnácti let dopustí činu jinak trestného, může mu soud pro mládež uložit opatření k jeho nápravě.¹⁰⁷

6.2 Opatření ukládaná mladistvým (výchovná, ochranná, trestní)

Systém soudnictví ve věcech mládeže je založen na monismu trestněprávních sankcí, což znamená, že soud za spáchaná provinění kromě trestních opatření může ukládat i ochranná a výchovná opatření. Tyto druhy opatření umožňují širokou škálu možných reakcí na protiprávní činy mládeže a jsou plně kompatibilní s pojetím restorativní (obnovující) justice.¹⁰⁸

Výchovná opatření jsou považována za nejmírnější a jejich účelem je vytvoření podmínek pro další zdravý rozvoj mladistvých pachatelů, obnovení jejich sociálního zázemí, řešení jejich životních problémů a odstranění příčin, které vedly k trestné činnosti. Výchovná opatření nejlépe reagují na aktuální životní poměry

¹⁰⁷ HRUŠÁKOVÁ, M., ŽATECKÁ, E. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: Komentář. [online]. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer. ASPI_ID KO218_2003CZ. [cit. 19.1.2022]. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X

¹⁰⁸ Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář. [online]. 3. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-350-9. [cit. 19.1.2022]. Dostupné z: www.beck-online.cz

mladistvého a na skutečnosti a okolnosti, které charakterizují jeho osobu. Možnosti jejich působení jsou široké, primárně působí na změnu postojů a hodnot mladistvého, reagují na spáchané provinění s ohledem na jeho budoucí společenské uplatnění a snaží se o usměrňování jeho každodenního života a s ním spojených delikventních vzorců chování.¹⁰⁹

Jako výchovné opatření lze uložit:

- a) dohled probačního úředníka,
- b) probační program,
- c) výchovné povinnosti,
- d) výchovná omezení,
- e) napomenutí s výstrahou.¹¹⁰

Primárním účelem *ochranných opatření* je ochrana společnosti a zamezení dalšího páchaní mladistvého a lze je uložit i mladistvým, kteří nejsou trestně odpovědní. Ochranná opatření nesou určitou újmu a omezení osobní svobody a práv toho, komu jsou ukládána, ale na rozdíl od trestních opatření nevyjadřují morální odsouzení činu a mají spíše preventivní funkci. Jejich hlavním smyslem je snížení nebezpečí opakování činu. V případě duševní poruchy nebo závislosti se ukládá také izolace a léčení mladistvého pachatele.¹¹¹

Druhy ochranných opatření jsou:

- 1) ochranné léčení,
- 2) zabezpečovací detence,
- 3) zabránění věci,

¹⁰⁹ ŠČERBA, Filip a Bronislava COUFALOVÁ. Efektivita sankcionování mladistvých. Praha: Leges, 2016. Teoretik. ISBN 978-80-7502-131-1. s.77

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář. [online]. 3. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-350-9. [cit. 19.1.2022]. Dostupné z: www.beck-online.cz

¹¹⁰ Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže. [online]. In: zakonyprolidi.cz. [cit. 19.1.2022] Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2003-218>

¹¹¹ Tamtéž

- 4) zabrání části majetku,
- 5) ochranná výchova.¹¹²

Trestní opatření jsou nejpřísnějším druhem sankce. Narozdíl od ochranných a výchovných opatření negativně hodnotí spáchaný čin i jeho pachatele a zvláště jejich výkon působí pachateli určitou újmu. Uložení trestního opatření může nastat až v případě, kdy nepostačila pohrůžka jeho uložením ani uložení výchovného ani ochranného opatření.¹¹³

Za spáchané provinění lze mladistvému uložit tato trestní opatření:

- a) obecně prospěšné práce,
- b) peněžitá opatření,
- c) peněžitá opatření s podmíněným odkladem výkonu,
- d) propadnutí věci,
- e) zákaz činnosti,
- f) vyhoštění,
- g) domácí vězení,
- h) zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce,
- i) odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu (podmíněné odsouzení),
- j) odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu s dohledem,
- k) odnětí svobody nepodmíněné.¹¹⁴

¹¹² Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže. [online]. In: [zakonyprolidi.cz](https://www.zakonyprolidi.cz). [cit. 19.1.2022] Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2003-218>

¹¹³ Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář. [online]. 3. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-350-9. [cit. 19.1.2022]. Dostupné z: www.beck-online.cz
HRUŠÁKOVÁ, M., ŽATECKÁ, E. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: Komentář. [online]. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer. ASPI_ID KO218_2003CZ. [cit. 19.1.2022]. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X

¹¹⁴ Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže. [online]. In: [zakonyprolidi.cz](https://www.zakonyprolidi.cz). [cit. 19.1.2022] Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2003-218>

6.3 Opatření ukládaná dětem mladším patnácti let (dle § 93 ZSM)

Opatření ukládaná dětem mladším patnácti let se od ostatních opatření liší v tom, že se ukládají pouze za čin jinak trestný, který není ani trestným činem, ani proviněním. Z tohoto důvodu dětem mladším patnácti let nelze uložit trestní opatření, ale lze uložit pouze sedm druhů opatření, které jsou vymezeny zákonem, a to zpravidla na základě výsledků předchozího pedagogicko-psychologického vyšetření.¹¹⁵

Jde o tato opatření:

- a) výchovná povinnost,
- b) výchovné omezení,
- c) napomenutí s výstrahou,
- d) zařazení do terapeutického, psychologického nebo jiného vhodného výchovného programu ve středisku výchovné péče,
- e) dohled probačního úředníka,
- f) ochranná výchova,
- g) ochranné léčení.¹¹⁶

¹¹⁵ HRUŠÁKOVÁ, M., ŽATECKÁ, E. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: Komentář. [online]. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer. ASPI_ID KO218_2003CZ. [cit. 20.1.2022]. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X

¹¹⁶ Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže. [online]. In: zakonyprolidi.cz. [cit. 20.1.2022] Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2003-218>

6.4 Význam probační a mediační služby v rámci terciální prevence kriminality

Probační a mediační služba je instituce, která se zřídila v roce 2001 zákonem č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě. Snaží se o zprostředkování účinného a společensky prospěšného řešení konfliktů, které jsou spojeny s trestnou činností.¹¹⁷

Hlavním účelem mediace je zprostředkování mimosoudního řešení sporu mezi podezřelým, obviněným nebo poškozeným a vykonávání činností směřujících k urovnání konfliktního stavu. Mediaci lze provést jen s výslovným souhlasem obou stran řešeného konfliktu (obviněného i poškozeného). Ač ve většině evropských států jsou mediační služby poskytovány prostřednictvím nevládních organizací, v České republice je probační a mediační služba (dále jen „PMS“) poskytována státem a na její činnost dohlíží ministerstvo spravedlnosti. *Probací* se rozumí organizování a vykonávání dohledu nad pachatelem, která obsahuje především kontrolu výkonu trestů nebo trestních opatření nespojených s odnětím svobody a kontrolu výkonu omezení a povinností uložených pachateli. Probace dále pachateli poskytuje individuální pomoc a působí na něj tak, aby vedl řádný život a v nejbližší době došlo k obnově narušených právních a společenských vztahů. Probační činnost je tedy vykonávána převážně v rámci alternativních trestů a opatření.¹¹⁸

Probační a mediační služba má široké možnosti uplatnění především u mladistvých a dětí mladších 15 let, kde by měla být aktivní snaha o zapojení principů restorativní justice a obnovení narušených vztahů včetně snížení možnosti recidivy. Otázkou zůstává, zdali jsou tyto možnosti plně efektivně využívány. Podle projektu organizovaného IKSP¹¹⁹ je v praxi soudnictví nad

¹¹⁷ ŠTERN, Pavel. Metody sociální práce a praxe Probační a mediační služby. In: *mpsv.cz*. [online]. [cit. 20.1.2022]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/documents/20142/225517/Stern.pdf/ed13d611-5668-eb49-6366-275f39b2ac1f>

¹¹⁸ Zákon č. 257/2000 Sb. o Probační a mediační službě
ZOUBKOVÁ, Ivana a kol. Aktuální problémy kriminologie: pro studenty magisterského studijního programu. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2018. ISBN 978-80-7251-491-5. s. 131

¹¹⁹ VEČERKA, Kazimír, Jana HULMÁKOVÁ a Markéta ŠTĚCHOVÁ. Mladiství v procesu poruchové socializace. [online]. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2019. ISBN 978-80-7338-184-4. [cit. 20.1.2022]. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/458.pdf>

mládeží nejčastěji ukládaným opatřením trest odnětí svobody s podmíněným odkladem výkonu bez dohledu probačního úředníka. Výchovná opatření se v soudní praxi ukládají omezeně (např. probační programy) a ochranná opatření jsou ze všech tří druhů opatření ukládána nejméně. Velkým problémem je převážně špatná dostupnost probačních programů v rámci regionů, v řadě okresů se lze setkat dokonce s jejich úplnou absencí. Rozhodování soudů ztěžuje i omezená nabídka akreditovaných probačních programů, které by byly komplexněji zaměřeny na kriminogenní problémy mladistvých a jejich sociální zázemí.

V rámci projektu se uskutečnilo i dotazníkové šetření,¹²⁰ kterého se zúčastnilo 280 odborníků se specializací na problémovou mládež (z toho 19 % probačních pracovníků). V dotazníku měli respondenti vyjádřit názor na kriminogenní, a naopak protektivní faktory recidivy odsouzených mladistvých pachatelů. Za nejvíce protektivní faktory respondenti uvedli rozhodnutí pachatele již kriminalitu nepáchat, pevnou vazbu na nedelikventní dospělou autoritu a přátelství s nedelikventními vrstevníky. Dále respondenti popsali pozitivní vliv dlouhodobého sociálně akceptovatelného vztahu, akceptaci mladistvého ze strany rodičů nebo vychovatelů, přerušení kontaktů s delikventními vrstevníky, zapojení se do pozitivních volnočasových aktivit a stabilní a uspokojivé životní podmínky, které má mladistvý možnost ještě zlepšovat vhodnou prací.

V druhé části byly zjišťovány názory odborníků na faktory, které zvyšují možnost recidivy mladistvých. Za nejzávažnější považují respondenti život s delikventní populací, delikventní vzory v rodině, vyhýbání se práci a nezaměstnanost, požívání nealkoholových drog a alkoholu, gamblerství, sklony k agresivnímu jednání a život v sociálně vyloučené lokalitě. Jako další rizikové faktory uváděli respondenti problémy v dětství, převážně problémové chování dítěte, nezáměr rodičů a výchova tvrdými fyzickými tresty.¹²¹

¹²⁰ VEČERKA, Kazimír, Jana HULMÁKOVÁ a Markéta ŠTĚCHOVÁ. Mladiství v procesu poruchové socializace. [online]. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2019. ISBN 978-80-7338-184-4. [cit. 20.1.2022]. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/458.pdf>

¹²¹ Tamtéž

Pracovníci probační a mediační služby měli v rámci výzkumu možnost se vyjádřit k aktuálním problémům současné právní úpravy a aplikační praxe. Jako hlavní problém uváděli převážně délku řízení, která ztěžuje práci PMS, protože jejím hlavním účelem by měla být včasná intervence, převážně u dětí mladších patnácti let je délka řízení velká překážka. Jako další problém pracovníci PMS vnímají nedostatek či úplnou nedostupnost nabízených probačních programů a špatnou spolupráci mezi jednotlivými subjekty v rámci trestního řízení. Dále vidí pracovníci PMS potíže v ukládání výchovných opatření, která jsou soudy ukládána až při hlavním líčení a v případě neexistence vedle uloženého trestního opatření nejsou nikterak vymahatelná.¹²²

Řešení těchto problémů nabízí Konceptce rozvoje probace a mediace do roku 2025,¹²³ která si klade za cíl rychlejší a efektivnější spolupráci se soudy převážně v případě porušení podmínek ze strany obviněného a individualizaci výkonu probace, která má být zajištěna snížením zatížení probačních pracovníků tak, aby se počet případů na jednoho pracovníka PMS pohyboval ročně v rozmezí od 50 do 60 případů místo aktuálních 73 případů (podle výzkumu IKSP¹²⁴ v některých střediscích připadá na jednoho pracovníka dokonce o mnoho více případů, protože pracovníci mají na starosti kromě probace více agend). Dále chce PMS rozšířit Týmy pro mládež a institucionalizovat a standardizovat jejich činnost tak, aby byl jejich potenciál využit stejně široce, jako je tomu v zahraničí. Mezi činnosti těchto týmů patří zejména monitoring problémů v regionu a jejich řešení, koordinace aktivit subjektů zapojených do řešení kriminality mládeže, preventivní a strategická činnost i práce na konkrétních případech dětí a mladistvých. Ve více než polovině případů koordinují činnost Týmů pro mládež pracovníci PMS. Problémem zůstává, že tuto organizační činnost často vykonávají nad rámec svých pracovních možností. V minulých letech se bohužel zastavil rozvoj Systému

¹²² Tamtéž

¹²³ Konceptce rozvoje probace do roku 2025. Probační a mediační služba České republiky. [online]. 2017. [cit. 21.1.2022]. Dostupné

¹²⁴ TOMÁŠEK, Jan, Simona DIBLÍKOVÁ a Miroslav SCHEINOST. Probace jako efektivní nástroj snižování recidivy. [online]. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2016. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-163-9. [cit. 21.1.2022]. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/438.pdf>

včasné intervence a Týmů pro mládež poté, co jeho koordinaci převzal resort Ministerstva práce a sociálních věcí.¹²⁵

¹²⁵ ŠPEJROVÁ, Kamila. Týmy pro mládež v ČR. [online]. Ředitelství Probační a mediační služby, 2015. [cit. 21.1.2022]. Dostupné z: <https://slideplayer.cz/slide/11137462/>

7 Empirická část diplomové práce – Aktuální faktory ovlivňující kriminalitu současné mládeže

Ke zpracování empirické části diplomové práce autorka použila kvantitativní metodu sběru dat pomocí dotazníkového šetření. Cílem dotazníkového šetření je potvrdit, nebo vyvrátit hypotézy aktuálních problémů kriminality současné mládeže, které budou stanoveny na základě analýzy odborných publikací a dokumentů použitých v této diplomové práci. Autorka provedla stratifikovaný náhodný výběr z úzce zaměřené straty – mládež mezi 12 a 18 lety včetně. Aby se předešlo většímu umělému zastoupení jedné skupiny mládeže (např. věk, socioekonomický status), provedla autorka dotazníkové šetření nezávisle na druhu školy (základní škola, gymnázium, střední odborná škola a střední odborné učiliště) na území hlavního města Prahy. Průzkum byl prováděn v období od 1. 1. 2022 do 10. 2. 2022. Dotazníkového šetření se zúčastnilo 205 respondentů. Z celkového počtu 205 vyplněných dotazníků odpovídalo 197 z nich zvoleným kritériím.

Mládež v dotazníkovém šetření odpovídala formou self–reportu. Důvodem zvolení této výzkumné techniky je především možnost zkoumat subjektivní pohled respondentů na problematiku kriminality mládeže a zjistit jejich osobní poměry, postoje, způsob jejich jednání a chování v konkrétních situacích. Tato výzkumná technika je považována za vhodnější a validnější při zkoumání kriminality dětí a mládeže než při zkoumání dospělých respondentů. Hlavním důvodem je menší konformita dospívajících, a naopak větší touha dospělých působit prosociálně, čímž mohou být výsledky značně zkresleny. V České republice byly v minulosti uskutečněné dvě self-reportové studie školní mládeže (Výzkum školní mládeže z roku 1999 a Projekt ISRD-2), které by se pro českou kriminologii daly považovat za velmi přínosné. V mezinárodním měřítku byly uskutečněny opakované studie EU Kids Online a ISRD.¹²⁶

¹²⁶ TOMÁŠEK, Jan. Self-reportové studie kriminálního chování. [online]. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2013. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-130-1. [cit. 5.2.2022]. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/405.pdf>
GRIVNA Tomáš, Miroslav SCHEINOST, Ivana ZOUBKOVÁ a kol. Kriminologie. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. 536 s., ISBN 978-80-7598-554-5. s. 23-24

Původně bylo zamýšleno provést dotazníkové šetření po domluvě ve školských zařízeních, a to s přítomností autorky práce během celého procesu vyplňování. Po vyhodnocení aktuální situace ve společnosti se autorka uchýlila k uskutečnění dotazníkového šetření online formou. Důvodem zvolení této metody sběru dat je i její větší rychlost, jednoduchost, menší finanční náročnost a možnost zpracování výsledků okamžitě bez potřeby vkládání dat do elektronické podoby. K tomuto účelu byl zvolen dotazník společnosti Survio. Nejvíce využívanou platformou k šíření dotazníku se stala sociální síť Facebook, kde spolu mládež komunikuje v rámci školních skupin a školních stránek. Větší návratnost dotazníku byla zaznamenána v neoficiálních skupinách, kde nebyl žádný kontrolní prvek ve formě pedagogického sboru nebo správců.

Dotazník obsahuje celkem 27 otázek. Úvodní otázka byla otázkou filtrační, kterou se autorka snažila zjistit, zdali respondent studuje na území hlavního města Prahy, a proto není očíslovaná, ani ji autorka neobsáhne v této diplomové práci, touto otázkou neprošlo 5 respondentů. První tři otázky jsou úvodní a mají pouze informační charakter o *základních charakteristikách* konkrétního respondenta a socio-demografické údaje. V rámci 4. až 7. otázky se autorka snaží zjistit *způsob trávení volného času respondenta*, 8. až 12. otázka se zaměřuje na *zjištění osobních a rodinných poměrů a vztahů v rodině*. Stěžejní částí dotazníku jsou otázky číslo 13 až 21, které jsou zaměřeny na *zjištění delikventního chování respondenta*, jeho okolí a vztahů mezi nimi. Otázky číslo 22 až 24 se týkají *školního prospěchu* respondenta a *chování pedagogických pracovníků*. Závěrečné otázky číslo 25 až 27 jsou poté zaměřeny na *problematiku sociálních sítí a moderních technologií*.

Seznam stanovených otázek je následující:

1. Jakého jsi pohlaví?
2. Jaký je tvůj věk?
3. Jaký druh školy studuješ?
4. Navštěvuješ nějaký zájmový kroužek?

5. Co nejraději děláš ve volném čase?
6. S kým trávíš nejvíce svého volného času?
7. Mají tvoji rodiče přehled o tom, co děláš ve volném čase?
8. Pocházíš z úplné rodiny?
9. Jak bys popsal/a svůj vztah s rodiči?
10. Jak bys popsal/a atmosféru uvnitř rodiny?
11. Používají tvoji rodiče fyzické tresty?
12. Chodí tvoji rodiče do zaměstnání?
13. Spáchal někdo z tvé rodiny, nebo blízkého okolí trestný čin?
14. Stal/a jsi se někdy obětí šikany?
15. Pokud ano, kde jsi se s šikanou setkal/a?
16. Dopustil/a jsi se někdy společensky nevhodného, nebo nezákonného jednání?
17. Pokud ano, specifikuj, o jaké jednání šlo:
18. Jak důležité je pro tebe členství v partě přátel?
19. Dopustila/a by ses krádeže, kdyby na tomto jednání záviselo tvé členství v partě vrstevníků?
20. V kolika letech jsi poprvé pil/a alkohol?
21. V kolika letech jsi měl/a poprvé pohlavní styk?
22. Jaký je tvůj prospěch ve škole?
23. Ovlivnila pandemie COVID-19 negativně tvůj výkon ve škole?
24. Setkal/a jsi se někdy s nevhodným přístupem pedagogů vůči studentům? (šikana, zesměšňování, předsudky...)
25. Kolik času denně trávíš na internetu/sociálních sítích/počítači?
26. Setkal/a jsi se někdy s protiprávním jednáním na sociálních sítích/internetu?
27. Myslíš si, že moderní technologie ovlivňují tvůj život spíše pozitivně, nebo negativně?

7.1 Stanovené hypotézy

H₁: Delikventního jednání se dopouští více chlapci než dívky.

H₂: Nepříznivé rodinné zázemí a špatné výkony ve škole jsou spojeny s větším problémovým chováním dětí.

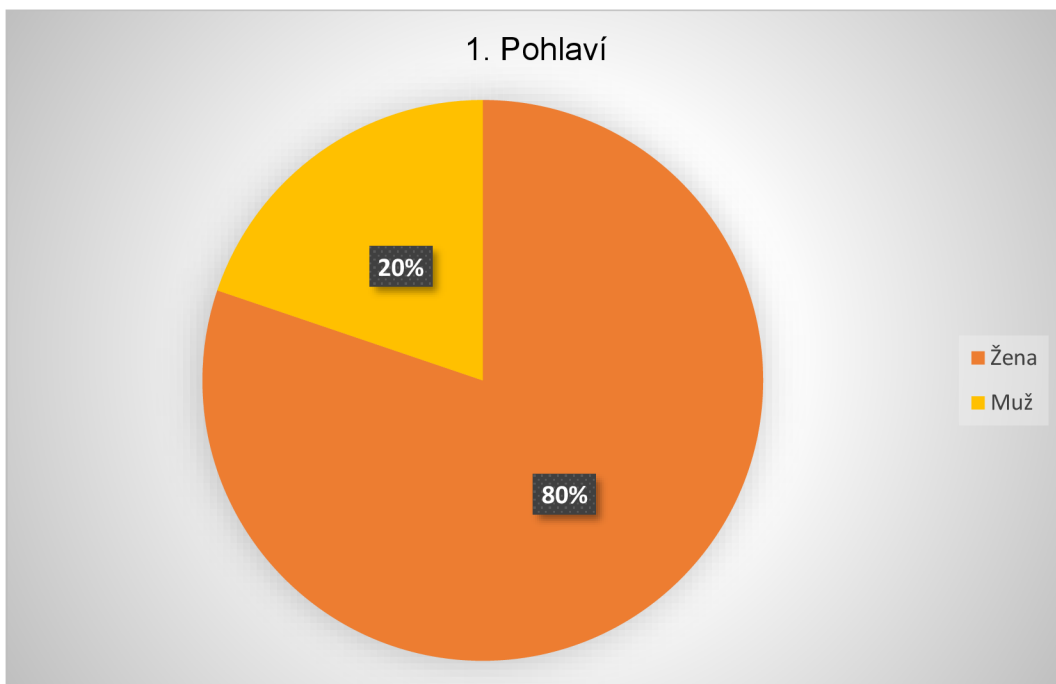
H₃: Šikana je aktuálním a rozšířeným problémem mezi dnešní mládeží.

H₄: Současná mládež se potýká s problémy konzumace alkoholu před dovršením osmnácti let a předčasným zahájením sexuálního života.

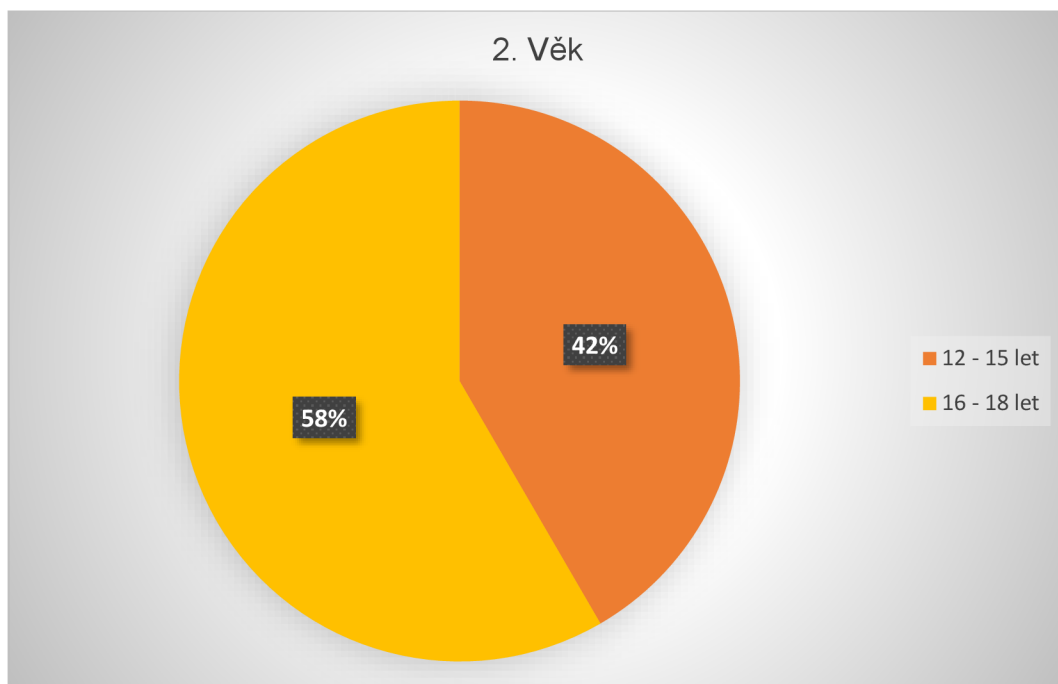
H₅: Velká část dnešní mládeže se někdy setkala s nevhodným chováním ze strany pedagogů.

H₆: Dnešní mládež tráví na internetu velké množství času (minimálně 6 hodin denně) a pohlíží na moderní technologie spíše negativně.

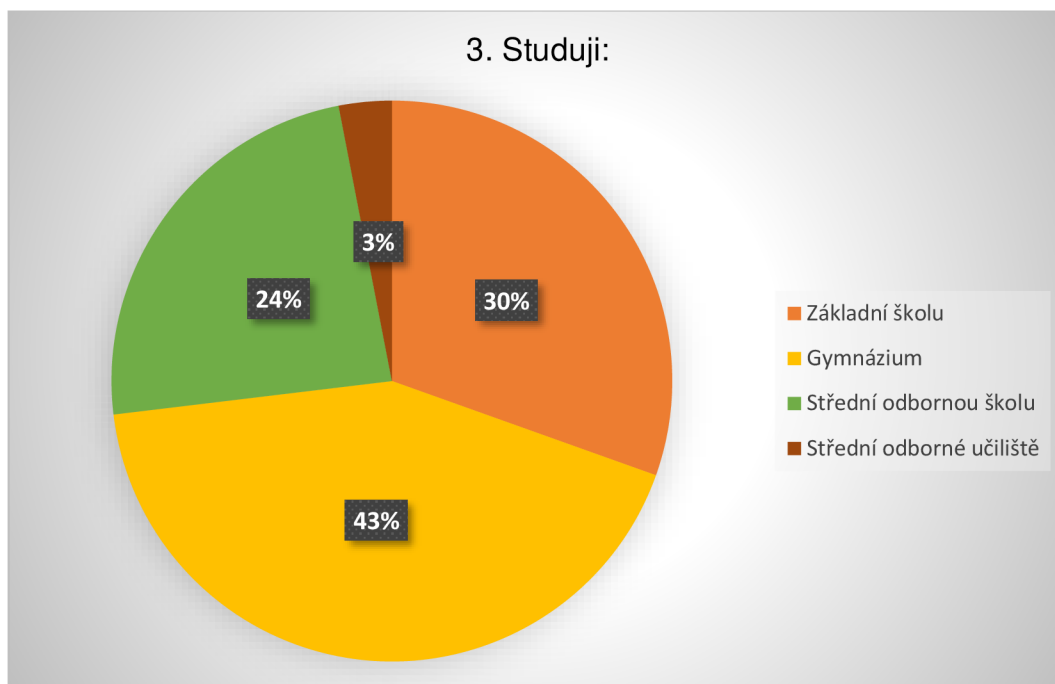
7.2 Výsledky empirické části diplomové práce

Původně bylo předpokládáno, že podíl dívek a chlapců bude v rámci dotazníkového šetření víceméně stejný. V průběhu sběru odpovědí ale došlo ke značnému rozdílu v přístupu k vyplňování. Chlapci byli online formou daleko méně ochotni vyplnit dotazník a z důvodu osobní nepřítomnosti autorky u dotazníkové šetření byl vzorek respondentů hůře kontrolovatelný. Z důvodu vyššího podílu žen, který dosahuje až 80% zastoupení se autorka rozhodla, že výzkum bude více zaměřen na dívky s případným porovnáním rozdílu mezi oběma pohlavími.

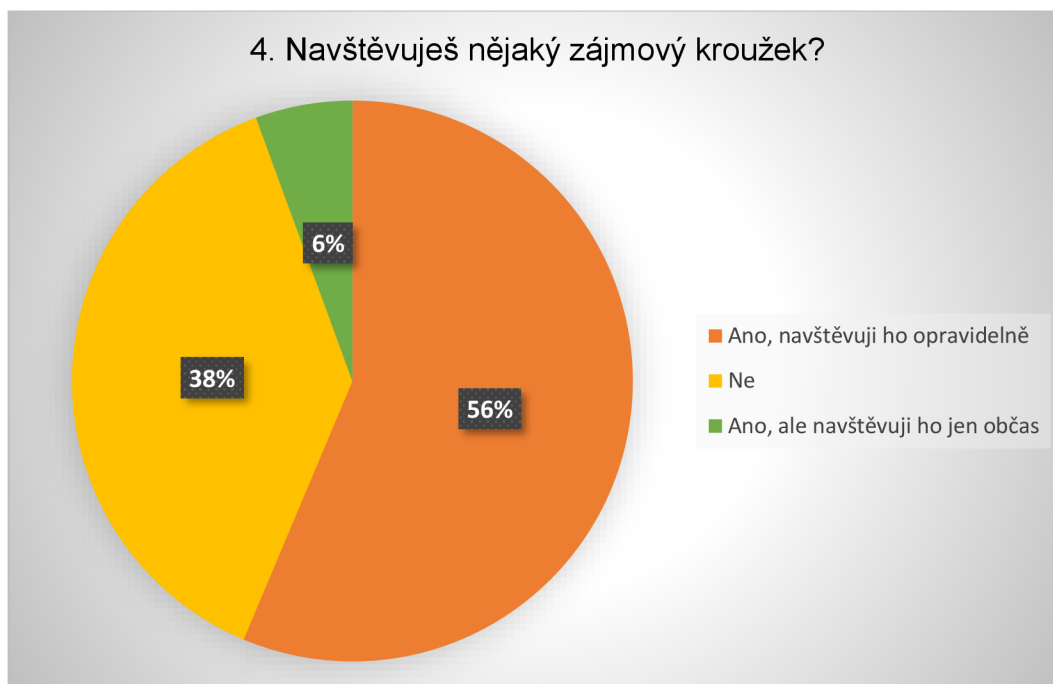

42 % respondentů se pohybovalo ve věkovém rozmezí 12–15 let a 58 % respondentů v rozmezí 16 – 18 let. Nejvíce zastoupený věk byl 15 let, který byl shodný i u dívek, u chlapců bylo nejvíce zastoupeným věkem 17 let.

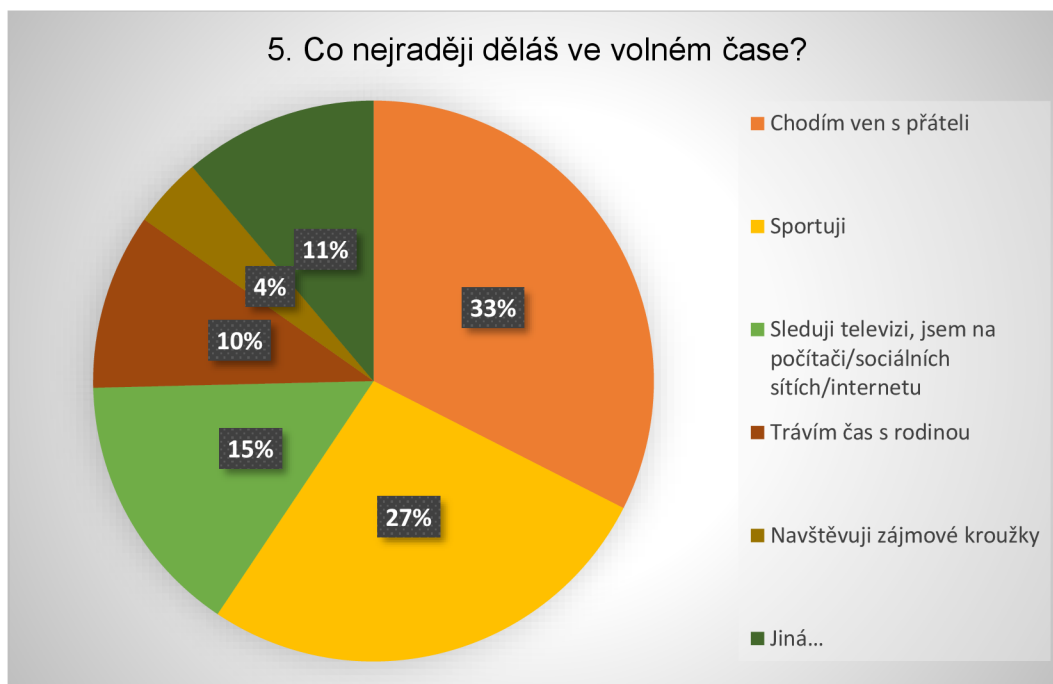
Nejvíce odpovědí se podařilo získat od respondentů studujících gymnázium. Dalších 60 respondentů navštěvuje základní školy a 49 respondentů chodí na střední odbornou školu. Nejméně respondentů bylo získáno ze středních odborných učilišť.

4. Navštěvuješ nějaký zájmový kroužek?

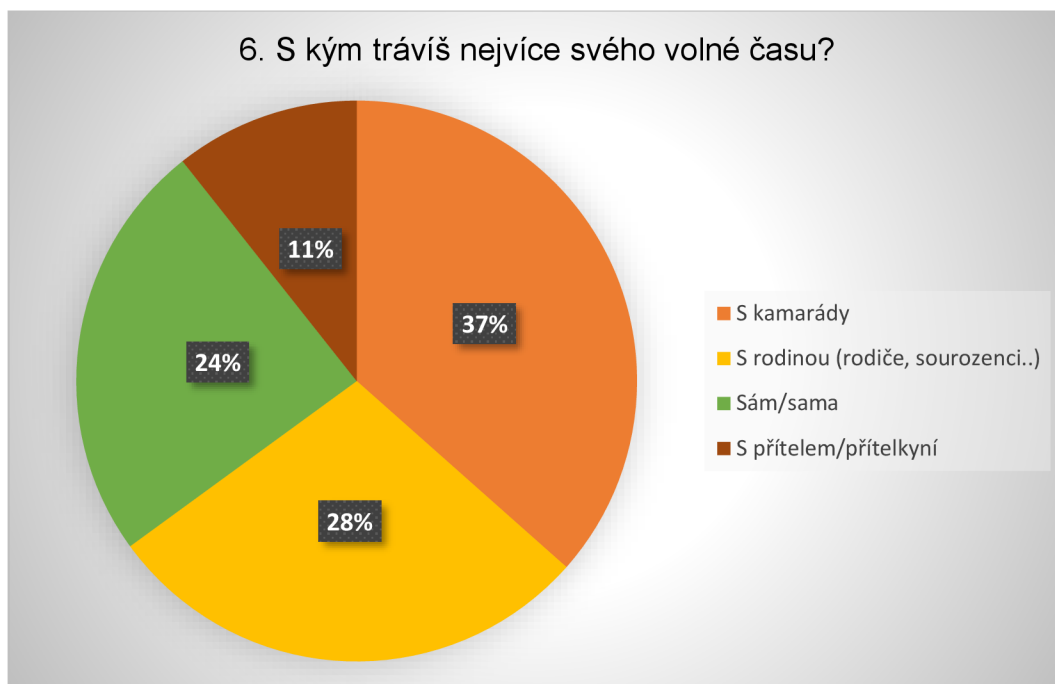

62 % respondentů uvedlo, že navštěvují nějaký zájmový kroužek, z toho 11 z nich prozradilo, že ho navštěvují jen občas. Značná část respondentů, tedy 38 %, nenavštěvuje žádný zájmový kroužek.

5. Co nejraději děláš ve volném čase?

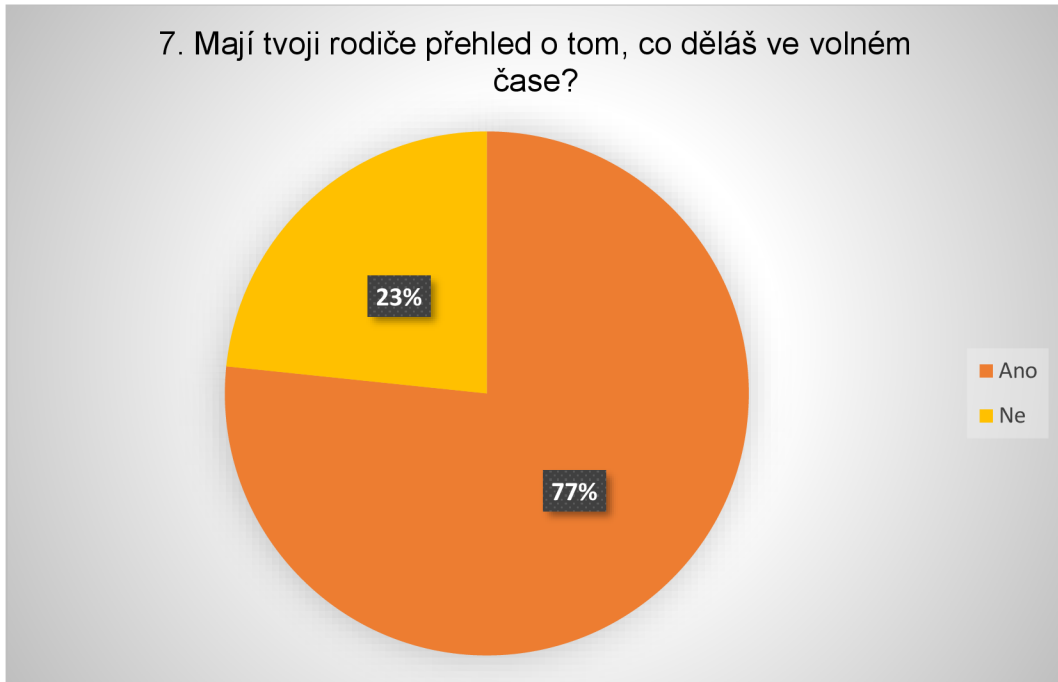

Tato otázka měla za cíl zjistit, jaké jsou nejoblíbenější mimoškolní aktivity současné mládeže. Z výsledků je zřejmé, že dnešní mládež se nejraději schází s přáteli a sportuje. Pouhé 4 % respondentů chodí do zájmových kroužků, trávení času s rodinou nepatří mezi jejich nejoblíbenější aktivity. Respondenti měli dále možnost uvést v kolonce „Jiná“ i další nejoblíbenější aktivity. Nejvíce zastoupená byla četba knih, a to především u dívek.

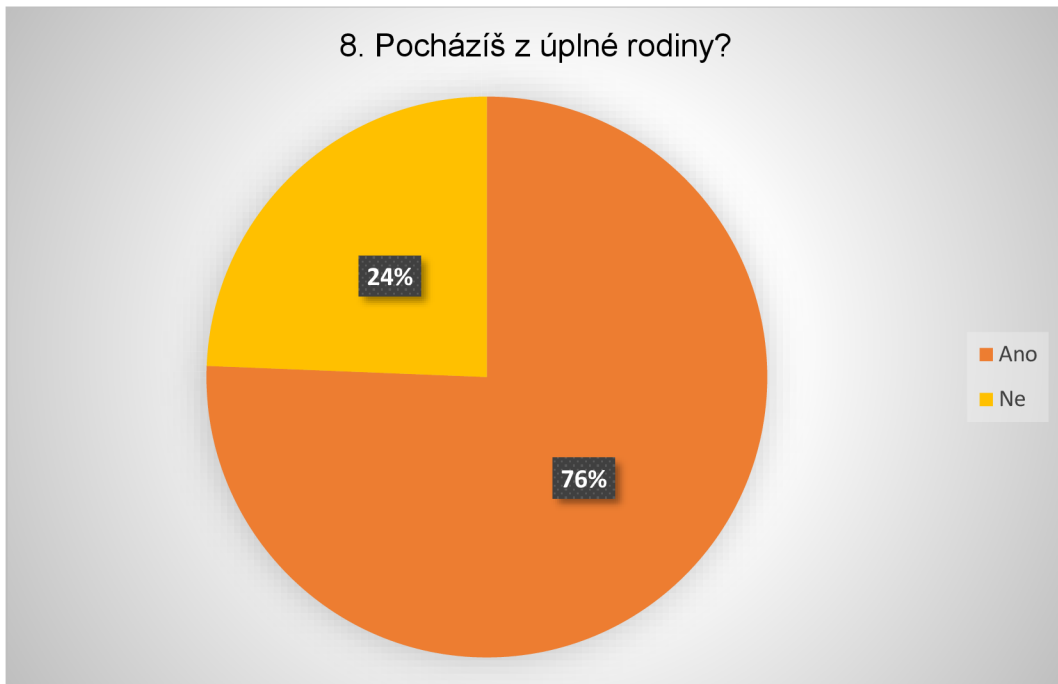
Tato otázka, na rozdíl od otázky předešlé, byla zaměřena na zjištění, s kým dnešní mládež tráví nejvíce svého volného času, tedy reálný stav. Nejvíce času mládež tráví s kamarády, na druhém místě je trávení času s rodinou, poměrně značná část dnešních mladých tráví volný čas o samotě, nejméně mladých tráví čas s přítelem či přítečkyní. Chlapci se zdržují ve svém volném času s kamarády více než dívky, které ho tráví stejně s kamarády, s rodinou i o samotě.

7. Mají tvoji rodiče přehled o tom, co děláš ve volném čase?

Více než tři čtvrtiny respondentů uvedlo, že jejich rodiče mají přehled o jejich volnočasových aktivitách, rodiče 23 % respondentů naopak tento přehled nemají. Podle analýzy předchozích odpovědí mají o trávení volného času největší přehled rodiče respondentů, kteří nejvíce svého volného času tráví s rodiči. Naopak nejmenší přehled mají rodiče o dětech, které nejvíce volného času tráví samy, nebo s přítelem/přítelkyní.

8. Pocházíš z úplné rodiny?

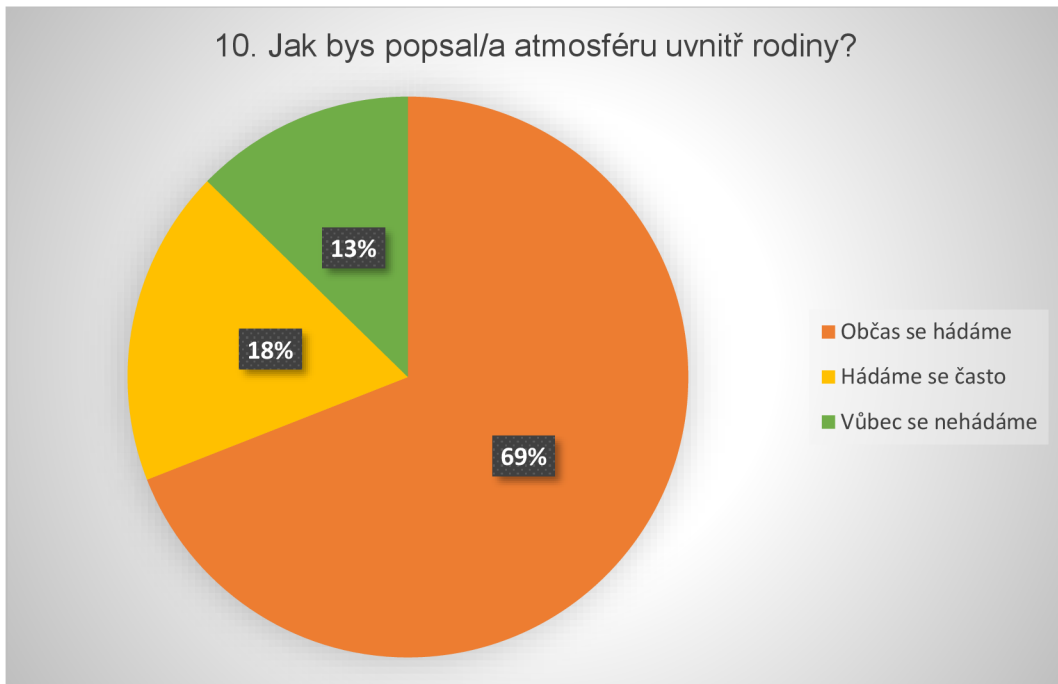
76 % dotázaných uvedlo, že pochází z úplné rodiny, 24 % z úplné rodiny nepochází.

9. Jak bys popsál/a svůj vztah s rodiči?

Více než polovina respondentů uvedla, že mají velmi dobrý vztah s rodiči, 47 % hodnotí svůj vztah s rodiči jako průměrný a pouze tři dotázaní uvedli, že s rodiči mají špatné vztahy.

10. Jak bys popsal/a atmosféru uvnitř rodiny?

69 % respondentů uvedlo, že v jejich rodině občas dochází k hádkám, 18 % uvedlo, že se doma hádají často a 13 % dotázaných uvedlo, že se doma nehádají vůbec.

11. Používají tvoji rodiče fyzické tresty?

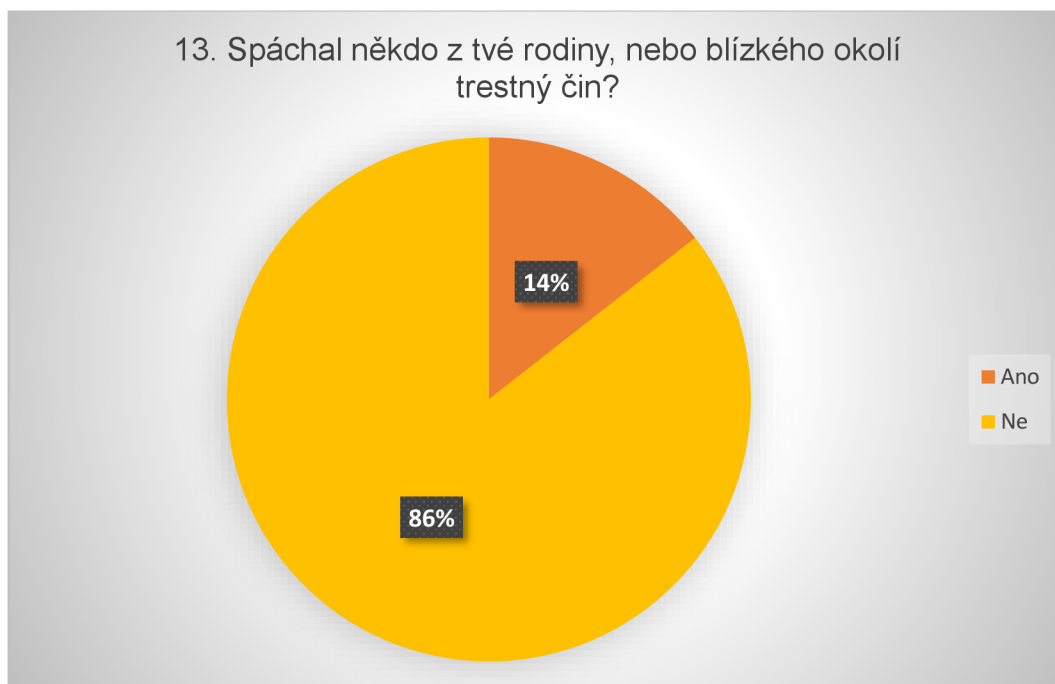
82 % respondentů odpovědělo, že jejich rodiče nepoužívají fyzické tresty, 18 % uvedlo, že jejich rodiče fyzické tresty používají. V rámci následné analýzy odpovědí jen skupiny respondentů, jejichž rodiče fyzické tresty používají bylo zjištěno, že tyto respondenti se dopouští vandalismu a poškozování cizí věci více než respondenti, jejichž rodiče fyzické tresty nepoužívají.

12. Chodí tvoji rodiče do zaměstnání?

Rodiče 88 % dotazovaných chodí do zaměstnání, 12 % respondentů uvedlo, že do zaměstnání chodí pouze jeden z rodičů. Dále byla uvedena možnost, že ani jeden z rodičů nenavštěvuje zaměstnání, kterou zvolil jen jeden respondent, další možností byla kolonka „Jiná“, kterou využil opět jen jeden respondent, který uvedl, že zaměstnání navštěvuje jen matka, protože otec zemřel, proto autorka tuto odpověď zařadila mezi respondenty, kteří mají pouze jednoho rodiče navštěvujícího zaměstnání.

13. Spáchal někdo z tvé rodiny, nebo blízkého okolí trestný čin?

86 % respondentů uvedlo, že nikdo z jejich blízkého okolí ani rodiny trestný čin nespáchal, zatímco 14 % respondentů uvedlo, že ano. Dále měli dotazovaní, kteří odpověděli „ano“ možnost specifikovat, kdo konkrétně tento trestný čin spáchal a o jaký trestný čin šlo. Bylo získáno 8 odpovědí, ve kterých respondenti nejvíce zmiňovali kamarády, kteří se dopouštěli loupeže, dvou krádeží, obchodování s drogami a v jednom případě znásilnění. Jen v jednom případě byl uveden člen bližší rodiny, otec, který se dopustil krádeže, dále byl v jednom případě uveden strýc a respondentem blíže nespecifikovaný násilný trestný čin, kterého se dopustil. Nejzávažnějším uvedeným trestným činem byla vražda, které se dopustil bratranec konkrétní dotazované osoby.

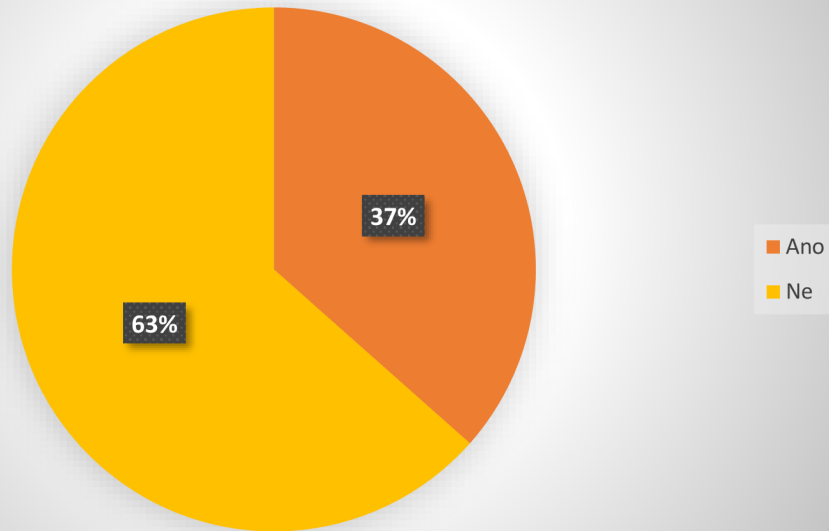

Téměř polovina respondentů se někdy stala obětí šikany, což je velmi vysoké číslo, které se blíží nejpesimističtějším odhadům uvedených v odborné literatuře. Na druhé straně je toto číslo ovlivněno subjektivním pohledem dotazovaných, který se může lišit od reálného stavu. Z výsledků je také zřejmé, že s šikanou se setkávají více dívky než chlapci. Jen přibližně jedna třetina chlapců uvádí, že se stali obětí šikany, u dívek je to více než polovina. Otázkou zůstává, zdali se chlapci skutečně dostávají méně do pozice oběti šikany než dívky, anebo zdali je tento rozdíl způsoben například tím, že jsou méně ochotní si tuto skutečnost přiznat z důvodu studu nebo jiných vlivů.

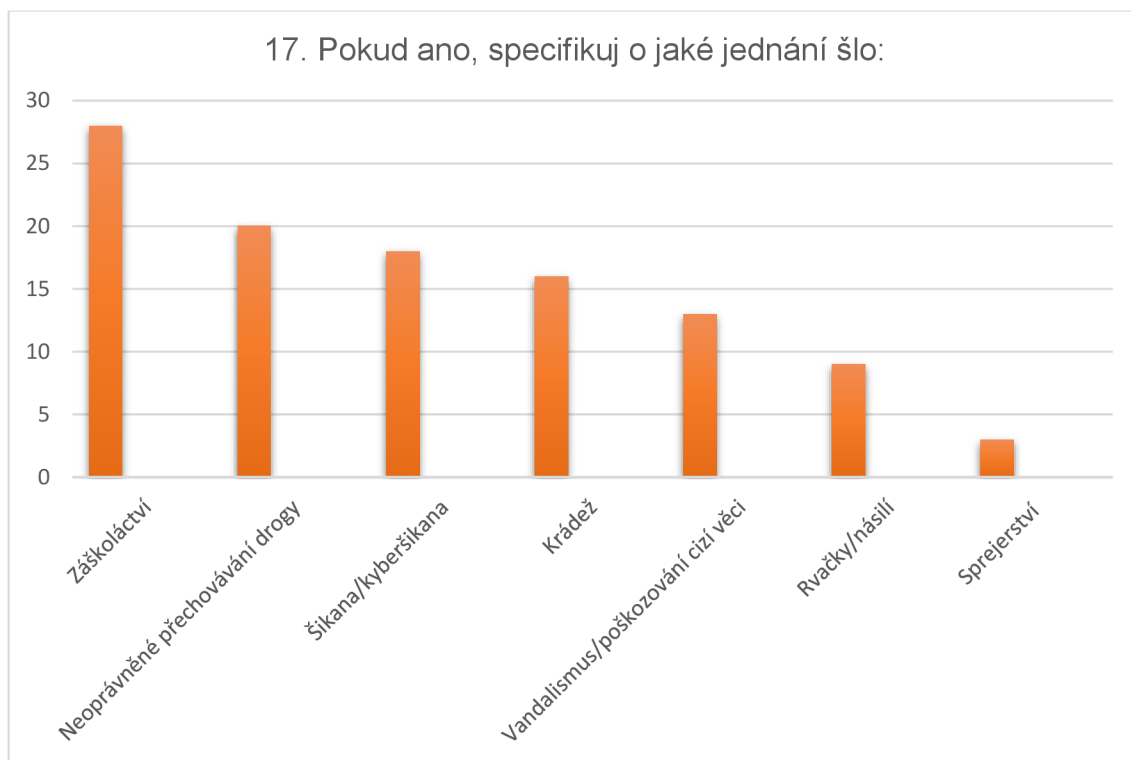

Nejvíce dotazovaných se s šikanou setkala ve školských zařízeních, na druhém místě se umístil internet a třetím nejčastějším místem, kde se šikana vyskytuje jsou zájmové kroužky, jen jeden respondent se setkal se šikanou na brigádě. Dále měli respondenti možnost v kolonce „Jiné“ doplnit, zdali se s šikanou setkali i na jiném místě. Nejčastěji byly uváděny tábory, kde se respondenti setkali se šikanou v pěti případech, tedy více než na brigádě. V jednom případě byl uveden pobyt za účelem léčení poruchy řeči, vesnice a domov.

16. Dopustil/a jsi se někdy společensky nevhodného, nebo nezákonného jednání?

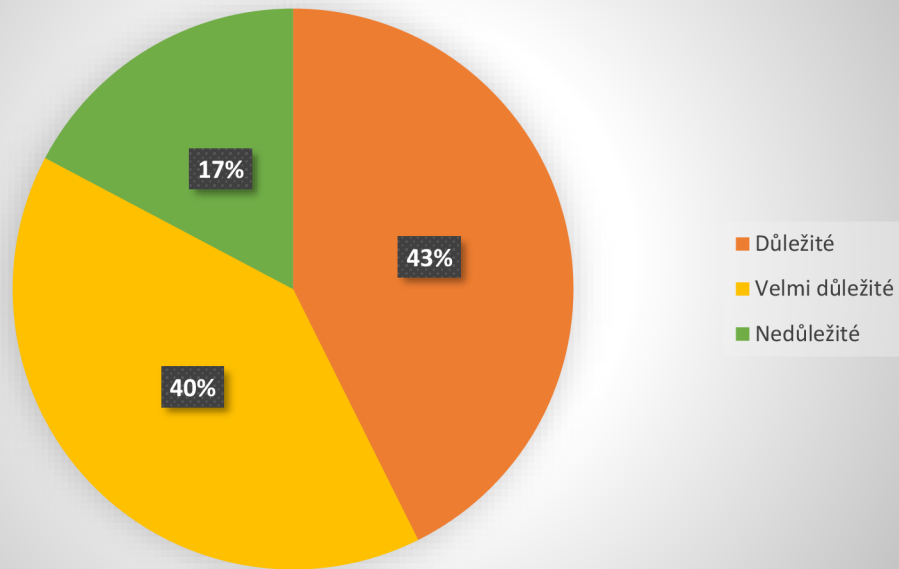
Více než jedna třetina respondentů se někdy dopustila společensky nevhodného nebo nezákonného jednání. Tato poměrně široká formulace otázky byla sestavena záměrně, aby bylo zachyceno co možná největší množství delikventního jednání mládeže. Dívky se dle výsledků dopouštějí delikventního jednání méně než chlapci, u kterých delikvence stoupá až k 59 %, dívky se k delikventnímu jednání přiznaly ve 31 %.

Cílem této otázky bylo zjištění, jaké delikventní činy současná mládež páchá nejvíce. Bylo vytvořeno 8 položek, mezi které se zahrnuje záškoláctví, neoprávněné přechovávání drogy (nezávisle na tom, zdali pro sebe či pro jiného), šikana nebo kyberšikana, krádež, vandalismus a poškození cizí věci, rvačky a násilí, sprejerství a jako poslední položka byla vytvořena kolonka „Jiné“ z důvodu, aby dotazovaná osoba mohla uvést i jiné formy jednání a nebyla limitována pouze položkami vytvořenými autorkou. Nejvíce problémovým je u současné mládeže záškoláctví, které uvedlo 28 respondentů. 20 respondentů uvedlo, že se dopustili neoprávněného přechovávání drogy, 18 respondentů se někdy dopustilo krádeže, 13 respondentů přiznalo vandalismus nebo poškození cizí věci, 9 respondentů někdy spáchalo násilný čin nebo bylo aktivním účastníkem rvačky a pouze tři respondenti se přiznali ke sprejerství.

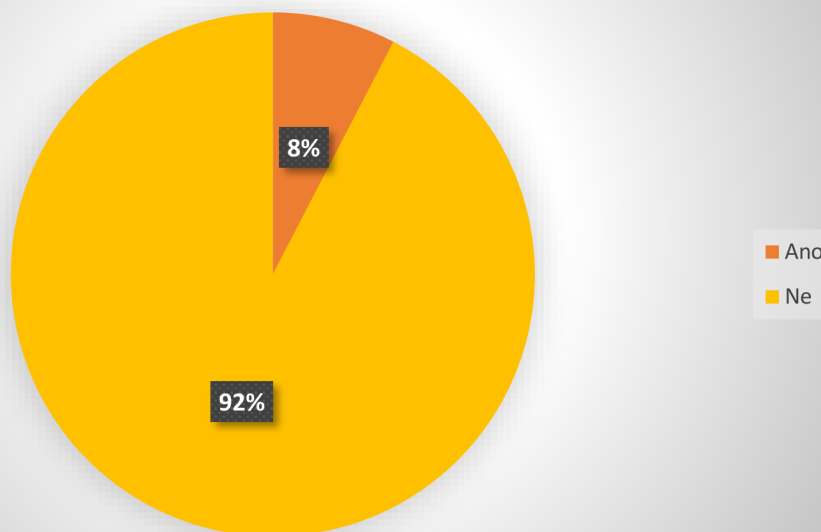
V kolonce jiných forem nevhodného nebo nezákonného jednání 5 respondentů uvedlo užívání alkoholu, z toho dva uvedli vedle užívání alkoholu i užívání marihuany a jeden respondent uvedl podávání alkoholu dítěti. Dva respondenti se dopustili porušení předpisů o provozu na pozemních komunikacích.

18. Jak důležité je pro tebe členství v partě přátel?

Pro 83 % respondentů je nějakým způsobem důležité být členem party, pouhých 17 % dotázaných uvedlo, že pro ně členství v partě důležité není. Zde se podíly odpovědí dívek i chlapců víceméně shodují.

19. Dopustila/a by ses krádeže, kdyby na tomto jednání záviselo tvé členství v partě vrstevníků?

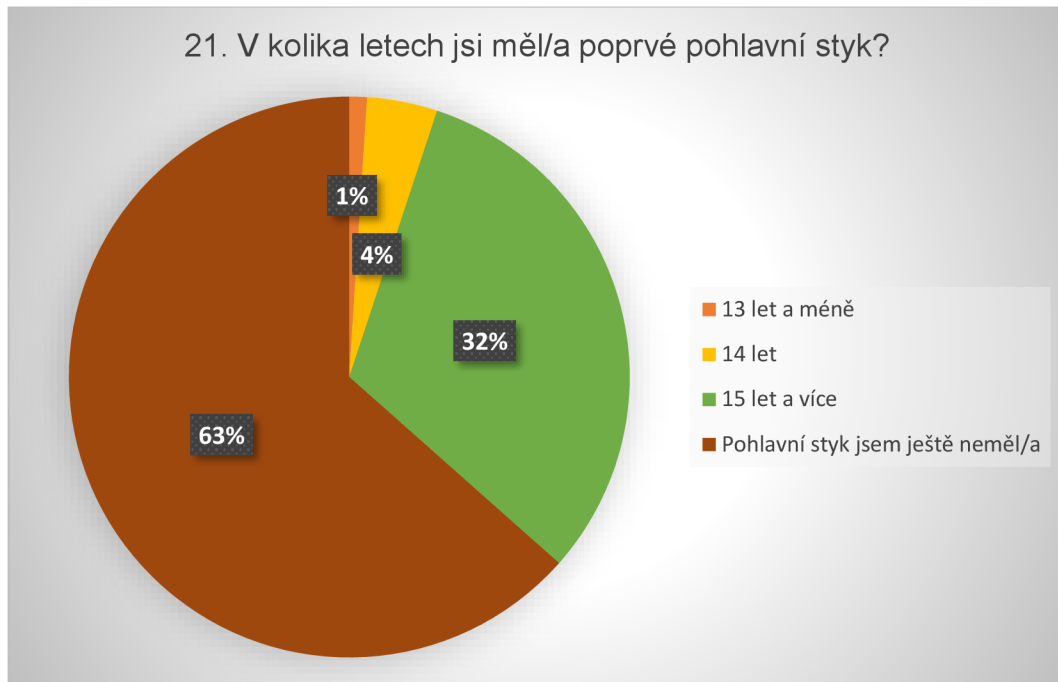

Pouhých 8 % dotazovaných by se dopustilo krádeže, pokud by jim toto jednání zajistilo členství v partě přátel. To může poukazovat na správné morální hodnoty dnešní mládeže, pro kterou je sice členství v partě přátel důležité, ale nepřekročí kvůli ní hranice legálnosti. Po bližší analýze odpovědí dotazovaných bylo zjištěno, že se jedná především o osoby, pro něž je členství v partě velmi důležité, naopak jejich rodinná situace není ideální, 40 % těchto respondentů pochází z neúplné rodiny, kde převažují spíše jen průměrné vztahy. Více než polovina z nich se navíc někdy dopustila delikventního jednání.

Konzumace alkoholu nezletilými dětmi je v České republice dlouhodobým problémem, který se dle výsledků tohoto dotazníkového šetření nikterak nelepší. 28 % respondentů poprvé konzumovalo alkohol nejpozději ve 13 letech, 52 % respondentů pilo poprvé alkohol mezi 14 a 16 lety, tedy stále pod věkovou hranicí, od které je konzumace alkoholu legální. 4 % dotázaných uvedlo, že poprvé konzumovali alkohol nejdříve v 17 letech a pouhých 16 % alkohol zatím nekonzumovalo. Vzhledem ke skutečnosti, že nejvíce zastoupený věk respondenta v tomto dotazníku je 15 let, nejsou tyto výsledky velmi příznivé.

21. V kolika letech jsi měl/a poprvé pohlavní styk?

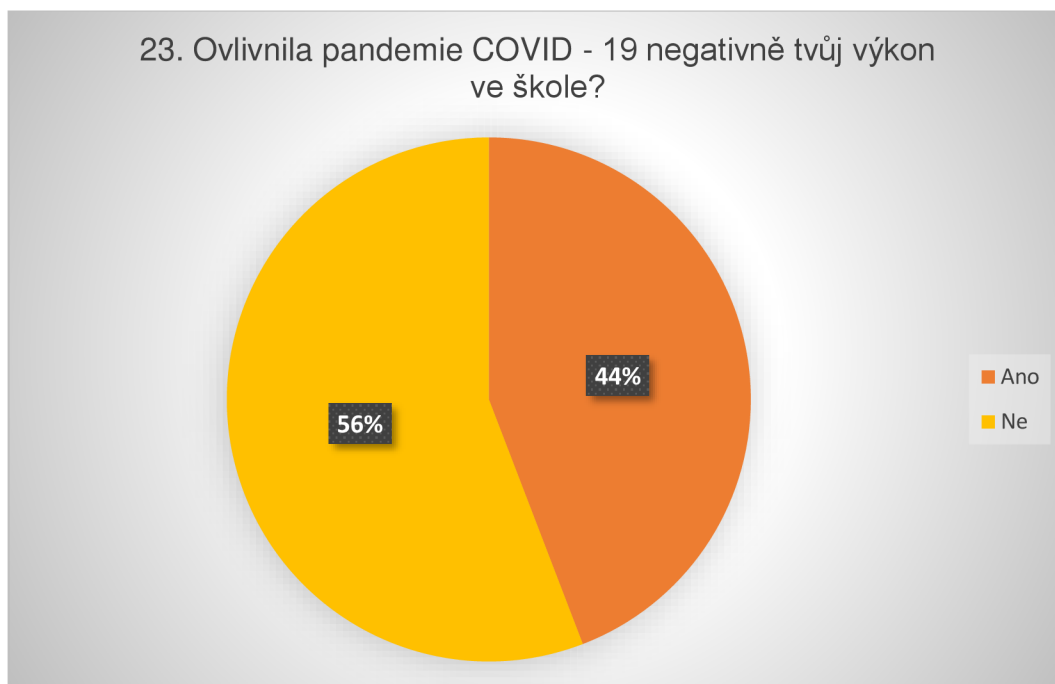

Problémy předčasného zahájení sexuálního života, které uvádí některá odborná literatura v tomto dotazníkovém šetření nebyly potvrzeny. Naopak pouhých 5 % respondentů uvedlo, že mělo pohlavní styk před dovršením patnácti let. 63 % respondentů pohlavní život ještě nezahájilo, 40 % z nich bylo dokonce více než 15 let.

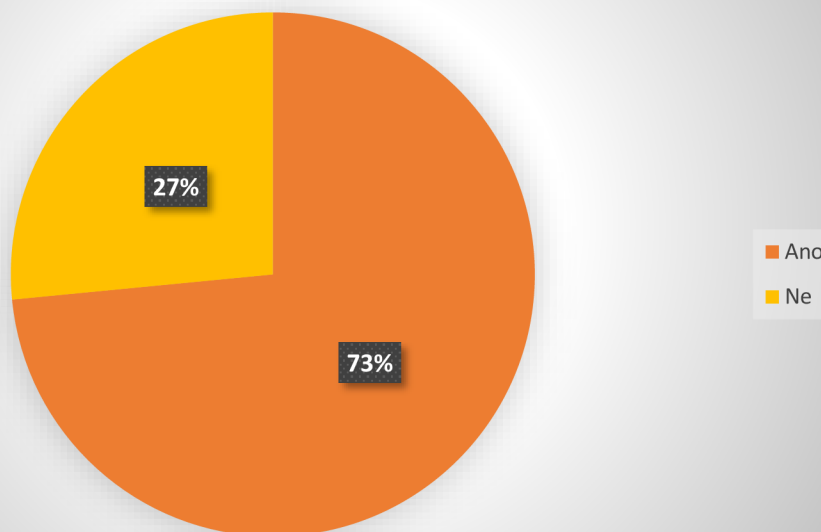
Téměř tři čtvrtiny respondentů nemají ve škole větší potíže a prospívají s průměrem 1 nebo 2. 27 % respondentů má ve škole prospěch průměrný a jen 2 % respondentů uvedlo, že ve škole neprospívá. Z analýzy odpovědí vyplývá, že respondenti s průměrným nebo špatným průměrem se více dopouštějí delikventního jednání. 34 % dotazovaných s velmi dobrým prospěchem odpovědělo v otázce č. 16, že se někdy dopustilo delikventního jednání, v případě dotazovaných s průměrným prospěchem to bylo 42 % a respondenti se špatným prospěchem odpověděli kladně v 50 %.

23. Ovlivnila pandemie COVID - 19 negativně tvůj výkon ve škole?

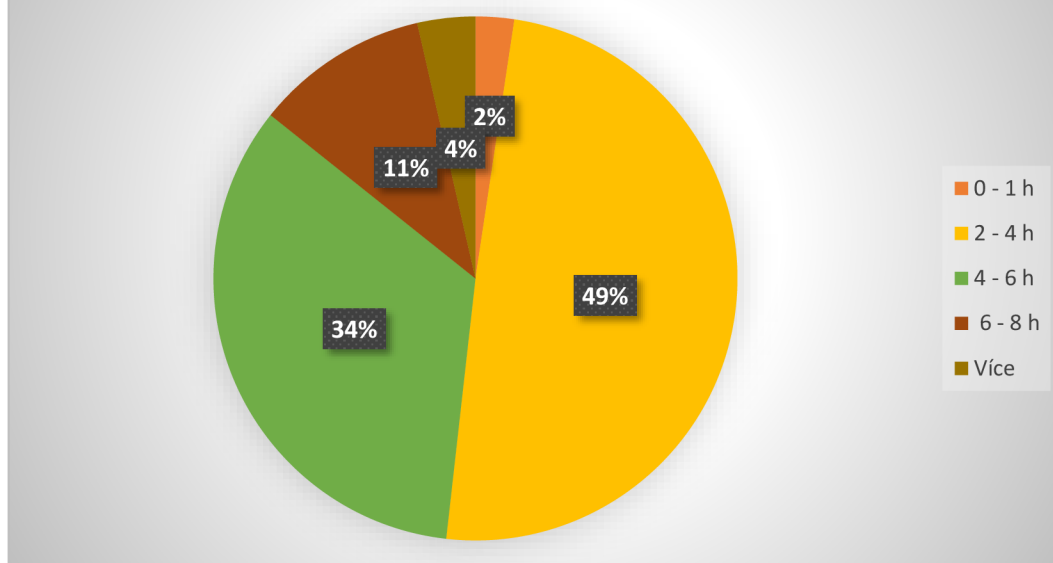
44 % dotázaných uvedlo, že pandemie COVID–19 ovlivnila negativně jejich výkon ve škole. Nejvíce tuto skutečnost pocítují převážně studenti s průměrným a špatným prospěchem. Ze studentů, kteří dosahují velmi dobrých výsledků toto pocítuje 35 %.

24. Setkal/a jsi se někdy s nevhodným přístupem pedagogů vůči studentům?

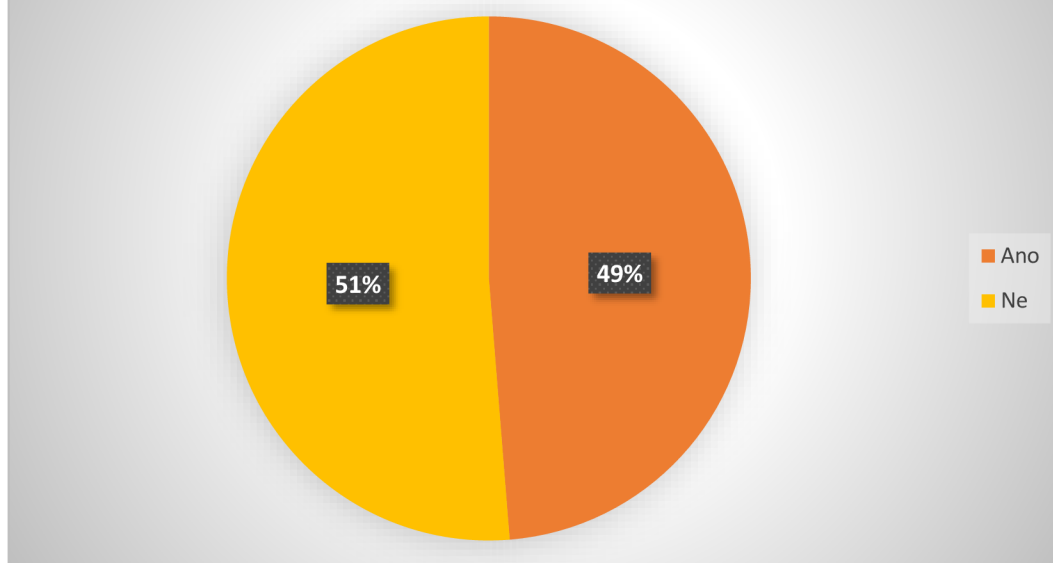
Autorka u této otázky předpokládala, že bude velké zastoupení studentů, kteří se někdy setkali s nevhodným chováním pedagogů, nicméně takto vysoké číslo je skutečně překvapivé. Téměř tři čtvrtiny respondentů uvedly, že se někdy s takovým chováním setkaly. Dále mohli respondenti specifikovat, o jaká jednání se konkrétně jednalo. Bylo získáno rekordních 40 odpovědí, což značí, že toto je aktuální téma, které dnešní mládež zajímá a přímo se jí týká. Nejvíce bylo uváděno zesměšňování a urážení ze strany učitele, převážně před ostatními spolužáky, dále studenti uváděli nespravedlnost, zvýhodňování některých žáků, případně „zasednutí“ učitele na vybrané žáky. Neméně byly uváděny rasistické a homofobní poznámky. Fyzické tresty a nadávky byly uvedeny ve čtyřech odpovědích, konkrétně šlo o facky a tahání za vlasy, ve třech případech docházelo dokonce k házení předmětů na studenty (houba na mytí tabule, tužky a klíče). Pouze dívky uváděly, že mají zkušenost se sexismem, sexuálními narážkami a narážkami na vzhled, a to nejen od pedagogů mužského pohlaví.

25. Kolik času denně trávíš na internetu/sociálních sítích/počítači?

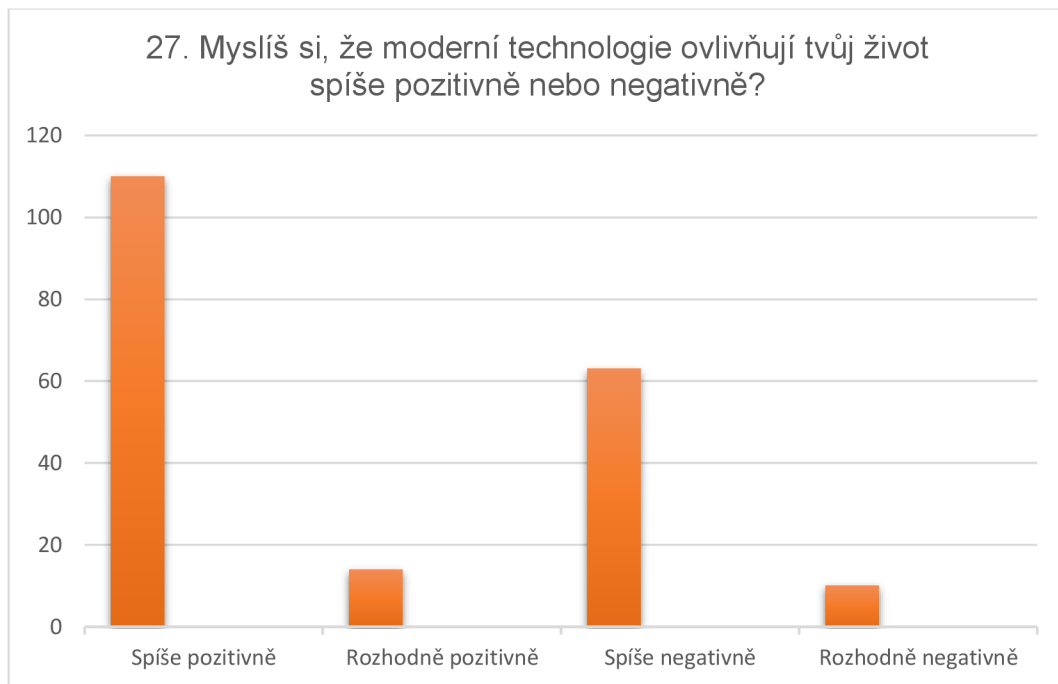

Nejvíce respondentů tráví na internetu, sociálních sítích nebo počítači 2-4 hodiny. 34 % respondentů uvedlo 4-6 hodin a 11 % 6-8 hodin. Jen 2 % respondentů tráví na internetu nebo počítači 0-1 hodinu. Více než 8 hodin tráví na internetu 4 % respondentů, kteří nejčastěji uváděli časové rozmezí 10–11 hodin, v jednom případě bylo uvedeno dokonce 12–14 hodin.

26. Setkal/a jsi se někdy s protiprávním jednáním na sociálních sítích/internetu?

Téměř polovina dotazovaných se někdy setkala s protiprávním jednáním na sociálních sítích. Ačkoliv mládež nemá plné povědomí o tom, co je protiprávní a co je pouze nevhodné jednání na pomezí protiprávnosti, graf pravděpodobně zahrnuje i ty případy, ve kterých se mládež na internetu setkala pouze s delikventním chováním. Jako příklady mládež uváděla kyberšikanu, nadávky, vydírání, šíření poplašné zprávy, sexuální obtěžování, šíření pornografie, podvodné účty, falešný prodej, pořizování a zveřejnění záznamu bez souhlasu dotčené osoby a překročení nevyšší povolené rychlosti na pozemní komunikaci, které bylo nejspíše nahráváno a vloženo na internet.

Pro 124 respondentů jsou moderní technologie pozitivním prvkem v životě, naopak 73 respondentů moderní technologie vnímá spíše jako něco negativního. Oba póly „rozhodně pozitivně“ a „rozhodně negativně“ vykazují určité charakteristiky. Dotázaní, kteří si myslí, že je moderní technologie ovlivňují rozhodně pozitivně, nejčastěji odpovídali, že tráví na internetu 2-4 hodiny denně a jen 37,5 % z nich se setkala na internetu s protiprávním jednáním. Naopak dotazovaní, kteří odpověděli, že moderní technologie jejich život ovlivňují rozhodně negativně, tráví nejčastěji na internetu 4-6 hodin denně a s protiprávním jednáním na internetu se jich setkalo 80 %.

Závěr

Cílem této diplomové práce bylo nastínit problematiku kriminality mládeže v kontextu dnešní doby a teoreticky rozpracovat souhrn jejích základních specifik a kriminogenních faktorů, jakož i analyzovat aktuální stav, strukturu a dynamiku této kriminality. Pomocí dotazníkového šetření si dala autorka za cíl zjistit reálný stav kriminality současné mládeže a aktuální problémy a faktory, které k ní vedou. V úvodu empirické části diplomové práce byly autorkou stanoveny hypotézy, které byly pomocí dotazníkového šetření potvrzeny, či vyvráceny.

H₁: Delikventního jednání se dopouští více chlapci než dívky.

Tato hypotéza byla skutečně potvrzena. Podle výsledků dotazníkového šetření se chlapci dopouštějí delikventního jednání více než dívky. S 28% rozdílem nejde sice o markantní odlišnost, ale už z tohoto šetření lze vyvodit závěr, že obě pohlaví mají svá specifika, která později fungují i v rámci zatíženosti delikventním chováním.

H₂: Nepříznivé rodinné zázemí a špatné výkony ve škole jsou spojeny s větším problémovým chováním dětí.

Mládež, která pochází z neúplných rodin a potýká se se špatným prospěchem, má větší zatíženost delikventním jednáním. Dále bylo potvrzeno, že mladí, jejichž rodiče používají fyzické tresty, se častěji dopouští vandalismu a poškozování cizí věci. Děti z neúplných rodin, u nichž častěji dochází k citové deprivaci, jsou náchylnější k páchání protiprávních činů (konkrétně krádeže) jen z důvodu, že jim toto jednání zajistí jistou pozici v partě přátel.

H₃: Šikana je aktuálním a rozšířeným problémem mezi dnešní mládeží.

Podle výsledků dotazníkového šetření se někdy stala obětí šikany téměř polovina dotazovaných, což samo o sobě napovídá, že jde o velmi rozšířený a aktuální problém mezi mládeží. Bohužel již v rámci dotazníkového šetření nebylo

prioritou podrobnější zjištění, s jakými formami šikany se mládež setkává nejčastěji, případně jak z jejich pohledu pedagogický sbor přistupuje k řešení problému šikany na školách.

H₄: Současná mládež se bude potýká s problémy konzumace alkoholu před dovršením osmnácti let a předčasným zahájením sexuálního života.

Tato hypotéza byla potvrzena jen částečně. Mládež má skutečně velké problémy s konzumací alkoholu, a to již před dovršením věku 13 let, nicméně problém brzkého zahájení sexuálního života v rámci dotazníkového šetření této diplomové práce nebyl potvrzen.

H₅: Velká část dnešní mládeže se někdy setkala s nevhodným chováním ze strany pedagogů.

Známé výzkumy, které se touto tematikou zabývají, dokazují, že nevhodné jednání ze strany pedagogů není ničím neobvyklým a může mít i závažné následky. Většina z nich byla bohužel zaměřena na zkoumání chování převážně vysokoškolských pedagogů, kteří mají většinou patřičné vzdělání a prochází složitějším přijímacím procesem než pedagogičtí pracovníci na středních a základních školách. Dále také přichází do kontaktu s již dospělými studenty, kteří se v případě existence nevhodného chování ze strany pedagoga již umí vhodně bránit, případně dokáží toto jednání lépe zpracovat než nedospělí jedinci, kteří jsou vzhledem k jejich věku velmi citlivou skupinou. Chování pedagogů, které neodpovídá standardům školy, v horším případě je dokonce velmi nepatřičné, se stává velmi citlivým tématem, u kterého nelze očekávat větší společenskou diskuzi. Dotazníkové šetření nicméně potvrdilo, že jde o velmi častý jev, který by neměl být brán na lehkou váhu. V instituci, ve které je hlavní prioritou vzdělání a vědění, by měla dnešní mládež přicházet do kontaktu s vystudovanými a erudovanými odborníky, kteří pro ně budou životním vzorem a modelem žádoucích vzorců chování. Ve chvíli, kdy pedagog sníží své chování na úroveň nedospělého a psychicky nevyzrálého studenta, ztrácí školský systém svou funkci.

H₆: Dnešní mládež tráví na internetu velké množství času (minimálně 6 hodin denně) a pohlíží na moderní technologie spíše negativně.

Tato hypotéza dotazníkovým šetřením potvrzena nebyla. Mládež sice na internetu tráví větší množství času než v roce 2010, ale nejčastější odpovědi byly 2-4 hodiny, což je méně, než autorka předpokládala a dokonce se tento čas shoduje i s výsledky studie EU Kids Online, podle kterých je průměrný čas, který mládež stráví na internetu, stanoven na 167 minut za den, u českých dětí je to 172 minut. 63 % dotázaných dětí má pocit, že moderní technologie mají pozitivní dopad na jejich život, a to i přes skutečnost, že se téměř polovina z nich někdy setkala s protiprávním jednáním na internetu.

Stanovený cíl práce se podařilo naplnit dle očekávání autorky. Ač v průběhu sbírání dat došlo k menším metodologickým obtížím, bylo dotazníkovým šetřením zjištěno mnoho cenných informací, které mohou pomoci v pochopení dnešní mládeže a faktorů, které mohou vést k rozvoji jejího delikventního jednání. Bylo velmi překvapivé, s jakou upřímností mnohé děti odpovídaly na stanovené otázky v rámci dotazníkového šetření. Ze způsobu, jakým respondenti odpovídali, bylo znát, že o svých zkušenostech chtějí informovat i širší veřejnost a že jim je toto téma velmi blízké. Poznání specifík kriminality mládeže je hlavním předpokladem ke tvorbě účinných preventivních programů. Problémem zůstává, že tento typ kriminality se od jiných druhů velmi liší a jako takový si žádá i specifickou reakci státu a jeho institucí, které na něj stále neumí vhodně a efektivně reagovat. Vhodným řešením na místní úrovni by mohla být otevřená diskuze a edukace na téma kriminality mládeže a faktorů, které k ní vedou, přímo se studenty ve školských zařízeních, společně s důrazem na kvalitnější proškolení pedagogického sboru a školních poradenských pracovníků. Děti o svých problémech chtějí mluvit, musí mít jen pocit, že budou řádně vyslyšeny. Pokud selže výchova v rodině dítěte, škola, jakožto veřejná instituce, kde děti tráví nejvíce svého času, by tuto nejen výchovnou, ale i ochrannou funkci rodiny měla umět alespoň částečně nahradit.

Literatura

Monografie

FIRSTOVÁ, Jana. Kriminalita mládeže v sociálních souvislostech. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. ISBN 978-80-7380-521-0.

GŘIVNA Tomáš, Miroslav SCHEINOST, Ivana ZOUBKOVÁ a kol. Kriminologie. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. 536 s., ISBN 978-80-7598-554-5

HRUŠÁKOVÁ, M., ŽATECKÁ, E. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: Komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2021-11-14]. ASPI_ID KO218_2003CZ. Dostupné z: www.aspi.cz ISSN 2336-517X

HUTYROVÁ, Miluše. Děti a problémy v chování: etopedie v praxi. Praha: Portál, 2019. ISBN 978-80-262-1523-3

JELÍNEK, Jiří. Kriminologie. Praha: Leges, 2021. Teoretik. ISBN 978-80-7502-499-2.

JIRÁK, Jan a Barbara KÖPPLOVÁ. Masová média. 2., přepracované vydání. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0743-6.

KABÍČEK, Pavel, Ladislav CSÉMY a Jana HAMANOVÁ. Rizikové chování v dospívání a jeho vztah ke zdraví. Praha: Triton, 2014. ISBN 978-80-7387-793-4.

KRULICHOVÁ, Eva, Zuzana PODANÁ a Jiří BURIÁNEK. Delikvence mládeže: trendy a souvislosti. Praha: Triton, 2015. ISBN 978-80-7387-860-3

LEMAN, Kevin. Na otci záleží. Praha: Návrat domů, c2008. ISBN 978-80-7255-175-0

MAREŠOVÁ, Alena. Kriminalita mládeže v podmínkách současné české společnosti: pro studenty magisterského studijního programu. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2018. ISBN 978-80-7251-483-0.

MARTÍNEK, Zdeněk. Agresivita a kriminalita školní mládeže. Praha: Grada, 2009. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-2310-5

MATĚJČEK, Zdeněk. Rodiče a děti. Třetí, upravené vydání (ve Vyšehradu první). Praha: Vyšehrad, 2017. ISBN 978-80-7429-797-7

MATOUŠEK, Oldřich a Andrea MATOUŠKOVÁ. Mládež a delikvence: možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-825-8. s. 33

NOVOTNÝ, František. Trestní právo hmotné. 4. aktualizované a doplněné vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017. ISBN 978-80-7380-651-4.

NOVOTNÝ, Oto. Kriminologie. 2., přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2004. ISBN 80-7357-026-2

OAKLEYOVÁ, A. Pohlaví, gender a společnost. 1. vyd. Praha: Portál, 2000

PRAŠKO, Ján. Poruchy osobnosti. 2. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-558-5

RABOCH, Jiří a Petr ZVOLSKÝ, et al. Psychiatrie. první vydání. Praha: Galén, 2001. 622 s. ISBN 80-7262-140-8

SCHEINOST, Miroslav a kol. Kriminalita očima kriminologů. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010. ISBN 978-80-7338-096-0

SCHEINOST, Miroslav, Martin CEJP, Petr POJMAN a Tomáš DIVIÁK. Trendy vývoje organizovaného zločinu a jeho vybraných forem. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2018. ISBN 978-80-7338-171-4.

SOBOTKOVÁ, Veronika. Rizikové a antisociální chování v adolescenci. Praha: Grada, 2014. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4042-3.

SUCHÝ, Adam. Mediální zlo – mýty a realita: souvislost mezi sledováním televize a agresivitou u dětí. V Praze: Triton, 2007. Psyché (Triton). ISBN 978-80-7254-926-9

ŠÁMAL, Pavel, a kol. Trestní zákoník. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-428-5

ŠČERBA, Filip a Bronislava COUFALOVÁ. Efektivita sankcionování mladistvých. Praha: Leges, 2016. Teoretik. ISBN 978-80-7502-131-1. s.77

TOMÁŠEK, Jan. Úvod do kriminologie. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2019. ISBN 978-80-7380-746-7

VÁLKOVÁ, Helena, Josef KUCHTA a Jana HULMÁKOVÁ a kol. Základy kriminologie a trestní politiky. 3. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2019. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 978-80-7400-732-3

VEČERKA, Kazimír, Jana HULMÁKOVÁ a Markéta ŠTĚCHOVÁ. Mladiství v procesu poruchové socializace. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2019. ISBN 978-80-7338-184-4. s. 171

VRÁBLOVÁ, Miroslava. Kriminologické a trestnoprávní aspekty trestné činnosti mládeže. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. Autorské publikace. ISBN 978-80-7380-371-1

ZOUBKOVÁ, Ivana a kol. Kriminologický slovník. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. ISBN 978-80-7380-312-4

ZOUBKOVÁ, Ivana a kol. Aktuální problémy kriminologie: pro studenty magisterského studijního programu. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2018. ISBN 978-80-7251-491-5

Časopisecké články

CHROMÝ, Jakub. Příčiny kriminality mládeže z pohledu sociálního prostředí. Právo a rodina. Č. 10/2010–12. ročník

MAREŠOVÁ, Alena. Dopad globalizace na delikvenci mládeže. Kriminalistika. Roč. 52, č. 2(2019)

MAREŠ, Jiří. Nevhodné chování k žákům a studentům. Studia paedagogica roč. 18, č. 1, rok 2013. Dostupné z: <https://www.phil.muni.cz/journals/index.php/studia-paedagogica/article/view/494>

Trampota, Tomáš a Klimeš, Jeroným. Je násilí zobrazované v médiích důležitým faktorem způsobujícím kriminalitu dětí a mládeže? Literární noviny, 2005, 16(35), s. 14. ISSN 1210-0021

ZÁRYBNICKÝ, Lukáš. Černobílé vnímání společnosti mladistvých pachatelů. Trestní právo. 2014, roč. 18, č. 2, s. 17-22

Zákonná úprava

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář. 3. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-350-9. Dostupné z: www.beck-online.cz

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže. [online]. In: zakonyprolidi.cz. [cit. 20.1.2022] Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2003-218>

Zákon č. 141/1961 Sb., Trestní zákon. [online]. In: zakonyprolidi.cz. [cit. 14.11.2021]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-140/zneni-0#p109>

Zákon č. 257/2000 Sb. o Probační a mediační službě

Zákon č. 300/2005 Z. z. [online]. In: *zakonypreludi.sk*. [cit. 23.11.2021] Dostupné z: [300/2005 Z. z. Trestný zákon | Aktuálne znenie \(zakonypreludi.sk\)](http://zakonypreludi.sk)

Webové stránky a elektronické zdroje

CEJP, Martin. Kriminogenní faktory. Institut pro kriminologii a sociální prevenci. In: *ok.cz/iksp/*. [online]. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/50y/Cejp.ppt>

CEJP, Martin, SCHEINOST, Miroslav a kol. [online]. Tvorba a realizace projektů prevence kriminality mládeže. Centrum pro veřejnou politiku, 2007. Dostupné z: https://www.kraj-jihocesky.cz/ku_file/40870/0

Děti a jejich problémy: sborník studií. In: *vyzkum-mladez.cz*. [online]. Praha: Sdružení Linka bezpečí, 2005. ISBN 80-239-4482-7. Dostupné z: <http://www.vyzkum-mladez.cz/zprava/1378729855.pdf>

Děti řeší nejčastěji psychické potíže. Tisková zpráva Linky bezpečí. In: *spolek.linkabezpeci.cz*. [online] Dostupné z: <https://spolek.linkabezpeci.cz/getattachment/Pro-media/Tiskove-zpravy/TZ-Linka-bezpeci-Deti-resi-nejcasteji-psychicke-potize-2020.pdf.aspx>

GRACE, Meghan, SEEMILLER, Corey. Generation Z goes to college. [online] John Wiley & Sons, 2016. Dostupné z: https://books.google.com/books?hl=cs&lr=&id=xjDvCQAAQBAJ&oi=fnd&pg=PR9&dq=generation+z+&ots=7BKtSycy8e&sig=GO1IHd0vBBYqWIGEXsL_wSJZLA

HRONOVÁ, Zuzana. Šikanu na českých školách zažil každý čtvrtý žák. In: *Aktualne.cz*. [online]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/sikanu-na-ceskych-skolach-zazil-kazdy-ctvrty-zak/r~bc1397c60a0811eb9d74ac1f6b220ee8/>

CHALOUPSKÁ, Martina. Brutalita dětí prudce stoupá, oběti napadají často jen kvůli zábavě. In: *Lidovky.cz*. [online]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/domov/brutalita-deti-prudce-stoupa-obeti-napadaji-casto-jen-kvuli-zabave.A120123_203821_In-domov-mev

Informace pro Republikový výbor pro prevenci kriminality o naplňování doporučení vyplývajících z materiálu „Rozbor situace dětí a mladistvých ohrožených kriminalitou a kriminálně rizikovými jevy“ v letech 2018–2020. In: *Prevenckriminality.cz*. [online]. 13.11.2020. Dostupné z: [Informace pro Republikový výbor pro prevenci kriminality o naplňování doporučení vyplývajících z materiálu „Rozbor situace dětí a mladistvých ohrožených kriminalitou a kriminálně rizikovými jevy“ v letech 2018 – 2020 – Prevenckriminality](https://www.prevenckriminality.cz/informace-pro-republikovy-vybor-pro-prevenci-kriminality-o-naplňování-doporučení-vyplyvajících-z-materiálu-„Rozbor-situace-dětí-a-mladistvých-ohrožených-kriminalitou-a-kriminálně-rizikovými-jevy“-v-letech-2018-2020-Prevenckriminality)

Koncepce rozvoje probace do roku 2025. Probační a mediační služba České republiky. [online]. 2017. Dostupné z: https://www.justice.cz/documents/12681/762397/2017_Koncepce_PM_do_roku_2025.pdf/bd17324b-f3b7-4689-9418-760a03f92116

Kvalita a efektivita vzdělávání a vzdělávací soustavy ve školním roce 2019/2020. Výroční zpráva České školní inspekce. [online]. 2020. Dostupné z: [https://www.csicr.cz/cz/Dokumenty/Vyrocní-zpravy/Kvalita-a-efektivita-vzdelavani-a-vzdelavaci-s-\(3\)](https://www.csicr.cz/cz/Dokumenty/Vyrocní-zpravy/Kvalita-a-efektivita-vzdelavani-a-vzdelavaci-s-(3))

Mají násilné videohry vliv na dětskou agresivitu? Nová studie potvrdila, že ano. In: *ct24.ceskatelevize.cz*. [online]. 5.10.2018. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/veda/2612621-maji-nasilne-videohry-vliv-na-detskou-agresivitu-nova-studie-potvrdila-ze-ano>

Odůvodnění vládního návrhu zákona o trestním soudnictví nad mládeží. [online] NS RČS 1929-1935, PS, tisk 539, část č. 3 (2.11.1918). Dostupné z: https://www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/tisky/t0539_03.htm

Poruchy chování, F91. Mezinárodní klasifikace nemocí. [online]. Dostupné z: <https://mkn10.uzis.cz/prohlizec/F91>

Poznámka k statistickým přehledům kriminality za rok 2016. In: *policie.cz*. [online]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/statistiky-kriminalita-statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2016.aspx>

Prarodičům a mladší sestře nasypala do pití jed na krysy, soud ji poslal do vězení. In: *zpravy.aktualne.cz*. [online]. 18.2.2020. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/sestnactileta-divka-dala-prarodicum-a-sestre-do-kavy-jed-na/r~6ee9af5a526e11eab2630cc47ab5f122/>

PTÁČEK, Radek. Poruchy chování v dětském věku. [online]. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. Dostupné z: <http://www.vyzkum-mladez.cz/zprava/1378735909.pdf>

ŠTASOVÁ, Gabriela. Alkoholiků a narkomanů přibývá. Je to obrazem společnosti, říká odborník. In: *Deník.cz*. [online]. [cit. 20.11.2021] Dostupné z: https://www.denik.cz/z_domova/karvinsky-odbornik-zavislych-pribyva-je-to-obrazem-spolecnosti-20190629.html

ŠPEJROVÁ, Kamila. Týmy pro mládež v ČR. [online]. Ředitelství Probační a mediační služby, 2015. Dostupné z: <https://slideplayer.cz/slide/11137462/>

Smahel, D., Machackova, H., Mascheroni, G., Dedkova, L., Staksrud, E., Ólafsson, K., Livingstone, S., and Hasebrink, U. (2020). EU Kids Online 2020: Survey results from 19 countries. EU Kids Online. [online]. Dostupné z: <https://doi.org/10.21953/lse.47fdeqj01ofo>

Statistické přehledy kriminality za rok 2011–2021. In: *policie.cz*. [online]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>

ŠTERN, Pavel. Metody sociální práce a praxe Probační a mediační služby. In: *mpsv.cz*. [online]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/documents/20142/225517/Stern.pdf/ed13d611-5668-eb49-6366-275f39b2ac1f>

TĚŠÍNSKÁ, Michaela. Nevhodné chování žáků vůči učitelům je třeba řešit hned v počátku. In: *ceskapozice.lidovky.cz*. [online] 15.1.2019. Dostupné z: https://ceskapozice.lidovky.cz/tema/nevhodne-chovani-zaku-vuci-ucitelum-je-treba-resit-hned-v-pocatku.A190111_125925_pozice-tema_lube

Three-fold increase of abuse imagery of 7-10-year-olds as IWF detects more child sexual abuse material online than ever before. Internet Watch Foundation. [online] 13.1.2022. Dostupné z: <https://www.iwf.org.uk/news-media/news/three-fold-increase-of-abuse-imagery-of-7-10-year-olds-as-iwf-detects-more-child-sexual-abuse-material-online-than-ever-before/>

TOMÁŠEK, Jan (IKSP). Účinnost probace na snižování recidivy. [online]. Zasedání Republikového výboru pro prevenci kriminality, 29. června 2017. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/webpm/soubor/1-tz-rvppk-06-2017-pdf.aspx>

TOMÁŠEK, Jan, Simona DIBLÍKOVÁ a Miroslav SCHEINOST. Probace jako efektivní nástroj snižování recidivy. [online]. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2016. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-163-9. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/438.pdf>

TOMÁŠEK, Jan. Self-reportové studie kriminálního chování. [online]. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2013. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-130-1. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/405.pdf>

Úmluva o právech dítěte a související dokumenty. [online]. In: *vlada.cz*. [cit. 23.11.2021]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/ppov/rlp/vybory/pro-prava-ditete/Preklady-dokumentu-OSN.pdf>

Vliv epidemie koronaviru na nárůst duševních onemocnění u Čechů projednala Rada vlády pro duševní zdraví. Tisková zpráva Ministerstva zdravotnictví ČR. In: *mzcr.cz*. [online]. 16.7.2020. Dostupné z: <https://www.mzcr.cz/tiskove-centrum-mz/vliv-epidemie-koronaviru-na-narust-dusevnych-onemocneni-u-cechu-projednala-rada-vlady-pro-dusevni-zdravi/>

Zaostřeno na drogy. Dědičnost látkových závislostí, podíl genetické výbavy na vzniku závislostí. In: *drogy-info.cz*. [online]. Praha, Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti, 2007. Dostupné z: https://www.drogy-info.cz/data/obj_files/4609/583/Zaostreno_na_drogy_200703.pdf

ZEMAN, Petr a kol. Názory a postoje občanů v oblasti trestní politiky. In: *ok.cz/iksp/*. [online]. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/373.pdf>

Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území ČR v roce 2020. In: *prevencecriminality.cz*. [online]. Ministerstvo vnitra České republiky, 2021. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/soubor/zprava-o-situaci-v-oblasti-vnitri-bezpecnosti-pdf.aspx>

Přílohy

Příloha I. – Dotazník k diplomové práci

1. Studuji na území hlavního města Prahy *

- Ano
- Ne

2. Pohlaví *

- Muž
- Žena

3. Věk: *

- 12 let
- 13 let
- 14 let
- 15 let
- 16 let
- 17 let
- 18 let

4. Studuji: *

- Základní školu
- Gymnázium
- Střední odbornou školu
- Střední odborné učiliště

5. Navštěvuješ nějaký zájmový kroužek? *

- Ano, navštěvuji ho pravidelně
- Ano, ale navštěvuji ho jen občas
- Ne

6. Co nejraději děláš ve volném čase? *

- Chodím ven s přáteli
- Sleduji televizi, jsem na počítači/sociálních sítích/internetu

- Sportuji
- Navštěvuji zájmové kroužky
- Trávím čas s rodinou
- Jiná...

7. S kým trávíš nejvíce svého volného času? *

- S kamarády
- S přítelem/přítečkou
- S rodinou (rodiče, sourozenci...)
- Sám/sama

8. Mají tvoji rodiče přehled o tom, co děláš ve volném čase? *

- Ano
- Ne

9. Pocházíš z úplné rodiny? *

- Ano
- Ne

10. Jak bys popsal/a svůj vztah s rodiči? *

- Velmi dobrý
- Průměrný
- Špatný

11. Jak bys popsal/a atmosféru uvnitř rodiny? *

- Vůbec se nehádáme
- Občas se hádáme
- Hádáme se často

12. Používají tvoji rodiče fyzické tresty? *

- Ano
- Ne

13. Chodí tvoji rodiče do zaměstnání? *

- Ano, oba
- Jen jeden z mých rodičů je zaměstnán
- Ne, ani jeden z mých rodičů není zaměstnán

- Jiná...

14. Spáchal někdo z tvé rodiny, nebo blízkého okolí trestný čin? *

- Ano
- Ne
- Pokud ano, kdo (otec, kamarád...) a jaký trestný čin spáchal?

15. Stal/a jsi se někdy obětí šikany? *

- Ano
- Ne

16. Pokud ano, kde jsi se s šikanou setkal/a?

- Ve škole
- Na internetu
- Na zájmovém kroužku
- Na brigádě
- Jiná...

17. Dopustil/a jsi se někdy společensky nevhodného, nebo nezákonného jednání?
*

- Ano
- Ne

18. Pokud ano, specifikuj, o jaké jednání šlo:

- Šikana/kyberšikana
- Krádež
- Vandalismus/poškození cizí věci
- Sprejerství
- Rvačky/násilí/agresivní chování
- Záškoláctví
- Neoprávněné přechovávání drogy
- Jiná...

19. Jak důležité je pro tebe členství v partě přátel? *

- Velmi důležité
- Důležité

- Nedůležité

20. Dopustila/a by ses krádeže, kdyby na tomto jednání záviselo tvé členství v partě vrstevníků? *

- Ano
- Ne

21. V kolika letech jsi poprvé pil/a alkohol? *

- 13 let a méně
- 14 let
- 15 let
- 16 let
- 17 let a více
- Alkohol jsem ještě nepil/a

22. V kolika letech jsi měl/a poprvé pohlavní styk? *

- 13 let a méně
- 14 let
- 15 let
- 16 let
- 17 let a více
- Pohlavní styk jsem ještě neměl/a

23. Tvůj prospěch ve škole je: *

- Velmi dobrý (1, 2)
- Průměrný (3)
- Špatný (4, 5)

24. Ovlivnila pandemie COVID - 19 negativně tvůj výkon ve škole? *

- Ano
- Ne

25. Setkal/a jsi se někdy s nevhodným přístupem pedagogů vůči studentům? (šikana, zesměšňování, předsudky...) *

- Ano
- Ne

- Pokud ano, o jaké jednání šlo?

26. Kolik času denně trávíš na internetu/sociálních sítích/počítači? *

- 0–1 h
- 1–2 h
- 2–4 h
- 4–6 h
- 6–8 h

- Více, kolik?

27. Setkal/a jsi se někdy s protiprávním jednáním na sociálních sítích/internetu? *

- Ano
- Ne

- Pokud ano, o jaké jednání šlo?

28. Myslíš si, že moderní technologie ovlivňují tvůj život spíše pozitivně nebo negativně? *

- Rozhodně pozitivně
- Spíše pozitivně
- Spíše negativně
- Rozhodně negativně